

The Project Gutenberg eBook of Lapsuuteni muistoja, by Teuvo Pakkala

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Lapsuuteni muistoja

Author: Teuvo Pakkala

Release date: January 3, 2005 [EBook #14569]
Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LAPSUUTENI MUISTOJA ***

Produced by Tapio Riikonen

LAPSUUTENI MUISTOJA

Kirj.

Teuvo Pakkala

Otava, Helsinki, 1921.

Siihen aikaan olin »mustalaispojan korkuinen», pahanen naskali vain, ja taisipa seitsemän ikävuotta levätä hartioillani. Ikä aimo tuo! Eihän surut eikä huolet säre silloin inehmonlapsen mieltä, ei köyhänkään. Kun hän levolle laskee saamatta illalliseksi niin jumalanjyvää ja aamulla sitten herää vatsassaan kurraava nälkä, jonka tyydyttämiseksi ei tuohon tuokioon ole tuumaa tulevaa, tuntuu tuo hieman tuimalta. Vaan annahan kun pääsee poikaparveen, niin silloin viisi koko tuimuudesta! Siellä leikin ja temmellyksen vimmassa unehtuu leipäaate kerrassaan kaikkine kiusauksineen ja mieli on kuin miekkoisella.

Lieneekö vielä ollut eineenkään aika, mutta olisinpa syönyt oikein hyvän sijalta, jahka vaan olisi ollut mitä syödä. Ruoanmurua en ollut suuhuni pannut sitten eilen puolilta päivin ja aivan niukalta silloinkin. Minun ikäiselläni, terveellä telmivällä pojanpoltolla on vielä ruokahalu sitä maata, että moni herkkusuinen herrasmies maksaisi siitä kauniin summan, jos ostamalla sen saada voisi, ja—jos olisi niinkuin sekin ehdoksi panna—tekisi pienen lahjoituksen vaivaiskassaankin. Nälkä oli minulla siis kova ja tuumailin mielessäni jotakin tähän suuntaan: kunpa saisi kerrankin syödä kyllältään, tahi kunpa olisi nyt edes pieni palanen leipää!

—Kalle, lähde ulos, siellä on muitakin poikia! kutsui minua muuan toverini. Kutsumuksensa teki hän ovenraosta, sillä hän oli niin innostuksissaan, ettei malttanut tulla oikein sisälle. Tule, tule, me

menemme pallille!

Pallille! Ja vielä ensi kerta tänä kevänä. Ken ei olisi seurannut äänen kehotusta!

—Saat sinä mennä, vaan ainoastaan vähäksi aikaa, lupasi sisareni.

Minä olin valmis lähtemään. Portilla seisoikin suuri joukko iloa ja innostusta räyhäileviä poikia. Siihen sekaan kun pistäysi, niin ei tuntenut vatsankalvausta eikä nurkua hitustakaan mielessä. Hätä oli hukassa!

Keväinen aurinko paistoi räykiästi ja sulaili kiivaasti niitä viimeisiä repaleita, mitkä enään olivat jällellä maan talvivaipasta. Muuan läheinen kenttä oli jo niin paljaana lumesta, että ojissa vaan röhötti harvasyinen, karkea kinos ja itse kentällä pilkoitti siellä täällä joku pieni lumitäplä.

—Pojat! tuonne, kentälle!

Sinne kirmasi koko avojalkainen poikaliuta, jotta kintut vilisi.

—Ruvetaan tervasutille!

—Ei, ruvetaan suolalle!

—Mitä sitä tyhjää, pojat! Ruvetaan linnapallille!

—Joo, linnapallille, linnapallille!

Pantiin linnaa ja ruvettiin lyömään linnapallia. Lyötiin ja juostiin ja huudettiin.

—Hih, maailmassa, vaikkei olisi paitaakaan! kirkasi muuan juostessaan sisälinnasta ulkolinnaan.

—Hih, kun on hippusa elää, kun on nuori ja terve! jatkoi toinen jälessä juosten.

—Santtu, Santtu! katso kinttusi! huudettiin kolmannelle pojalle, joka myöskin juoksi sisälinnaan pallin vierieissä hänen kintereillään:

—Hätä ei ole tämän näköinen! vastasi Santtu perille päästyään.

—Eihän vaan, mutta olitpa menettää linnan.

—Mitä niistä olista, kun kesät heiniä kasvaa! oli Santun vastaus.

—Tolari! jopa lyöt »Pyhtisen vuorolla». Kalle lyö ensinnä: ja sitten minä, minun jälestäni on vasta sinun vuorosi. Lyö Kalle, että muutkin pääsevät lyömään.

Minä löin.

—No, niin se mies lyö!

—Pieni on tuo Kalle, vaan pippurinen!

—Maasta se pienikin ponnistaa.

—Kun huonoin mies meistä noin lyö, niin siitä voitte vähän haamistella, miten paras muksauttelee! Se oli Kallioisen Pekka, joka näin kehuskeli itseään kautta rantain. Hänen vuoronsa olikin nyt lyödä.

—Sepä oli emäisku!

—No, voi sun seitsemän seppää, kuinka korkealle meni!

—Eihän tuota näykään koko pallia!

—Tuollahan tuo piirtelee taivaslakia.

Vaan Pekka itse huusi:

—Kun me olemme meiltä, niin muita ei kaivata!

—Onko teillä kopinottajat kotona? huusi muuan toiselle puolueelle.

—Eipä taida olla siellä sitä miestä, joka uskaltaisi pistää kypäliänsä alle.

Vaan asettuipa sieltä muuan kopin ottoon. Se oli Kauppilan Juuso, pienen pieni pojannasta. Siinä nyt Juuso ojennetuin käsin ja nokka taivasta kohden liikkui askeleen oikealle, askeleen vasemmalle, eteen

taakse, sen mukaan, kuin pallin kulku näytti hänestä vaativan, kun se laskeusi kaaressa ja tuuli sorteli sitä syrjään. Palli laskeusi, laskeusi lisäyvällä vauhdilla.

—Terve! sanoi voi potaatille! oli Juuson sanat kun palli lupsahti hänen kämmenensä väliin ja pysäytti kulkunsa siihen.

—Tuli kuin taivaasta, vaan tarttui se kuitenkin.

—Tarttui kuin hohtimiin.

—Eihän ne meidänkään miehet patapuukkoja ole.

—Kalle! sisaresi kutsuu sinua, huomautti joka minulle.

Minun piti siis nyt lähteä pois tästä ilosalista ja minä lähdinkin, vaan vastahakoisella mielellä ja kaipauksen tunnolla. Senpä tähden tuon tuostakin käännyn taakseni katsomaan, kun sieltä kuului joku suurempi remakka.

—Linna kaikki! huudettiin sieltä nyt ja huutoa seurasi suuri hälinä, mielihyvän ja mielipahan ääniä sekaisin. Minä katsomaan. Lyömässä ollut puolue asettui nyt kopin ottoon ja kukin heistä jakeli moitteita ja pilkkasanoja Pekalle, sillä hän se oli linnan menettänyt. Vaan toisella puolen asettui nyt Tarvosen Jussi lyömään. Hän oli puolueensa paras lyöjä ja sitäpaitsi ainoa mies mikä oli lyömässä, sillä muut olivat linnan vaihtuessa turvautuneet ulkolinnaan. Jussi oli siis lunastaja, jonka tuli lyönnillensä päästää muut sisälinnaan. Hän näyttikin käsittävän tehtävänsä tärkeyden.

—Kyllä minä teidät pelastan, lausui hän. Kapasutti karttunsa nokalla maahan ja nosti sitten silmäinsä korkuiselle lausuen: tuosta ja tuohon!—se oli määräys pallinostajalle. Tanakassa asemassa, jalat hajallaan, ruumis notkistettuna ja karttu ojennettuna olan taakse, seisoi Jussi valmiina lyömään. Kaikkein silmät vartioitsivat häntä. Nostaja nosti, lyöjä löi, lyönti onnistui ja palli kaarsi korkealla ilmassa.

—Noin ne meidän miehet lyövät! Ei sitä meilläkään olla »Pekkaa pahempia»! huusi poikajoukko, mikä kilvan kiiti sisälinnaan.

—Jos ei teissä ole kopin ottajaa, niin saatte meiltä miestä lainaan, huusi Jussi vastapuoluelaisille.

—Pekka! ota koppi, jos mies olet! kehoitettiin.

—Pekka, Pekka, äitisi näkee! huudettiin muka häiriöksi.

Sattui palli Pekan käsiin, vaan eipä tarttunut, kunmahtihan korkealle takaisin ja tipahti sitten maahan. Vastapuolueella syntyi naurunremakka ja kuin yhdestä suusta huudettiin: äitisi näki! Vaan Pekan omat puoluelaiset tiuskivat vihoissaan: sen läskikäpälä!

—Auringonkilo kävi silmiini, jotta en voinut oikein nähdä, ja palli sattui vaan peukalon nokkaan, selitteli Pekka syitään.

—Miksi et sanonut sitä jo ennen?

—Olisit ottanut silmät pois ja katsonut reijillä!

—Mitäs pidät peukaloasi keskellä kämmentä!

—Sano Pekka minun syykseni! ilkkui Juuso ja sekös synnytti naurunremakan.

Mahtoi käydä Pekan ilkeäksensä kun suosio siirtyi Jussin ja Juuson puolelle. Hän oli aina ollut valmis muita pilkkaamaan heidän huonommuudestaan ja kehumaan omaa hyvyttään ja nyt sattui pilkka kerta häneen itseensäkin.

—Tule nyt, Kalle! kiirehti sisareni.

Kun olin jo kotiportilla soi vielä korviini poikain huuto ja se kuului suloiselta kuin soitto etäältä.

Kun portaita nousin, kuului melu taas entistä kovemmin ja selvemmin. Vielä kerran pysähdyin kuuntelemaan:

—Juoskaa pojat linnaan! Lyö, lyö, Kyöstiä!—Ei käynyt!—Varo, varo Tolari!—Linna on meidän! Kopit turrattu!

Sitten väsäysi melu ja vasta kun astuin huoneeseen katkesi se kokonaan kuulumasta.

Asuntomme oli eräässä kaupungin syrjäisessä laidassa olevassa talossa. Huoneemme oli sangen pieni, katto lähellä lattiaa ja akkuna maarajassa. Se oli purettavaksi määrätty hökkeli. Hyvä se oli paremman puutteessa!

Äitini makasi sängyssä kalman kalpeana. Kätensä ojensi hän meille nähtäväksi ja ihmeteltäväksi, kun siinä hänen mielestään oli vaan neljä sormea. Huomasin että peukalo oli koukistunut kämmenen alle, jotta hän käsiselän puolelta kättään katsellessaan ei voinut nähdä sitä. Tämän viidennen sormen ihmeellisen poissaolon selitti hän meille siten, että se oli ompelemassa ja illalla kuuluu tulevan kotia ja tuovan ruokaa tullessaan. Käski hän sitten, meidän korjata pöydän, tuolit ja muut kapineet syrjään, jotta eivät olisi tiellä kun häntä ruvetaan pyörittämään. Semmoista päätöntä, perätöntä jutteli äitini siinä hourioissaan.

Lattialla istui kolmivuotinen veljeni ja leikki pienen kissanpennun kanssa—mistä lie se sinne kopeutunut. Kissa teki vinkeitään. Maaten kylellään korvat luimussa puri ja takajaloillaan kynsiä rahmusteli leikkikaluksi annettua keränalustaa, potaisi siitä laukkaamaan, pysähtyi, huiskautti häntänsä, käänsihe ympäri, köyristi äkkiä selkensä, pöyhisti häntänsä ja syrjäkareissa astua könötti kohti keränalustaa. Taas kaapasi laukkaamaan, pysähtyi, oli vähän aikaa olevinaan tietämättä leikkikalustaan, koskettihan muuatta oljenkortta, pureksikin sitä, vaan tarttuipa kauna tähkästä kieleensä, se piti kakistella pois, ja sitten kääntyi kohti keränalustaa, kyyristyi matalaksi, hiipi hiljaa lähemmäksi, pysähtyi, tähtäsi silmillään tarkasti esinettä, hetkutti ruumistaan saadakseen pohtia, vielä hetkutti ja—nyt se oli esineen kimpussa taas. Pieni veljeni nauroi herttaisesti. Vähällä on lapsen mieli tyydytetty! Vielä olivat hänen poskensa kosteina kyneleistä. Äsken oli hän pyytännyt leipää ja itkenyt kovaa nälkäänsä, jonka hyvikkeeksi ei ollut antaa hänelle tään taivaallista.

Sisareni puuhaili pienen vakkasen siivoamisessa—se oli kerjuuvakkaseni. Sen pohjalta otti hän ryvettyneen paperin, kopisteli töryn pois, levitteli puhtaampaa paperia pohjalle ja laitteli nuorasta uuden sangan, kun alkuperäinen puusanka oli jo aikoja sitten luopunut palveluksestaan. Tällä aikaa sonnustin minä itseäni matkaan. Pujottelin sukanrääsyä jalkoihini, jotka kylmästä olivat turvoksissa ja punaisina, ja sioskelin hajanaiset kenkäni parhaan taitoni mukaan narunpalalla nilkasta estääkseni niitä siten luopumasta nykyisestä hallitsijastaan, joka jo olin kolmas luvulta. Ensimmäinen hallitsijansa, tahi oikeammin hallitsijattarensa, oli kuvernöörin neiti, joka hallittuaan niitä lyhykäisen ajan näki ne armossa arvolleen kelpaamattomiksi, luopui vallastaan ja antoi omistusoikeutensa joululahjana piialle, ja hän taas puolestaan käytettyään niitä hyödykseen, kunnes ne tulivat hänelle hyödyttömiksi, siirsi hyväntahtoisuudessaan käyttövallan minulle.—Jo olin tavallani vyötetty kuin matkaan kiiruhtavainen. Otin vakkasen kainaloon ja läksin vaeltelemaan. Tepastelin ja tepastelinpa siis samoissa kengissä, joissa kuvernöörin neiti ennen hipsutteli, vaan kaikitenkin eri retkiä: kuleksin joutavien palojen keruussa, anoskelemassa niitä muroja, jotka rikkaitten pöydiltä putosivat.

Jo olin eräitä kertoja ennenkin ollut tällaisilla retkillä ja silloin tavannut muutamia taloja, joista auliisti annettiin, vaan eipä käyttänyt käyminen kovin useasti, sillä »mieltä pitää olla kerjätessäkin, ettei kahdesti käy yhdessä talossa». Uusia elonlähteitä piti etsiä. Mutta ennen kuin keksi talon, mistä sai leipäpalan, kerkesi käydä monessa höystymättä kynnenvertaa. Siinä talossa röyhkeä piika, joka—katsoen tietysti talonsa parasta—ajoi anojan takaisin sen tulista vohkaa, tuossa siepattiin keittiön ovelta avain, kun nähtiin köyhä tulevaksi; tässä leiväkäs rouva nöyrään anomukseen vastasi valittavalla äänellä: eihän sitä lapsiraukka ole meillä sinulle mitään antaa.

Seisoimpa taas muutaman talon portilla. Vakkaseni oli vielä työpöyhjänä ja nälkä kävi entistään kesummaksi. Muuta ei neuvona kuin lisätä kiirettä kerjuussani. Taloon sisälle. Mikä suloinen tuoksu täytti sierameni avatessani keittiön oven! Kunpa olisi suussa, mikä nokassa! Keittiössä ei ollut niin ristinsielua, vaan eipä siellä silti vallinnut hiljaisuus. Tulella oli rautapata, vaskikattila, matala, moniosainen rautapannu—ja mene tietämään kaikkia niitä keittokampeita!—joista kuului porinaa, kärinää ja kihinää valkoisen höyryn kohotessa korkealle lakeen. Tulipa vihdoon piika keittiöön kantaen käsissään suurta tarjotinta, missä monenmoisiet astiat pitivät koko kilinää. Astioissa oli missä voita, missä sokeria, omenia, munaa ja missä mitäkin, mikä oli ihanaa nähdä ja lie ollut hyvää syödäkin. Piika ei ollut huomaavinaan minua, tahi hänellä ei ollut siihen aikaa. Vaan suuri, pörrökarvainen koira, joka tuli piian jälessä, lähestyi heti minua ja tyysti nuuskien tarkasteli kantapäätä saakka niin korkealle kuin yliti —siis leukaa myöten. Mutta piika hyöri ja pyöri kuin tuulella. Hän kohenteli tulta, lisäsi vähän puuta, kohotti kattilan kantta, mistä sakea höyrypilvi rynkäsi ylös, nosti padasta suuren lihaköntin lautaselle, leikkeli sen pieniksi paloiksi, joista erotteli paraat ja jätteet antoi koiralle. Kateuden henki mieli minut valtaamaan nähdessäni kuinka makean näköiset lihapalat katosivat hurtan luksahteleviin leukoihin. Olinpa melkein ollut halukas muuttumaan luppakorvan penikaksi—ainakin sillä kertaa. Kohotti taas piika kattilan kantta ja tähysteli sinne kotvasen aikaa—totta kai oli siinä tekeillä joku tärkeä herkkuseotus. Otti hän sitten voita suuren nokareen veitsenkärellä, ja pudotti sen siihen moniosaiseen matalaan pannuun. Siitäpä ätäkkä nousi: kuhina oli kova kuin tuuliaispään peuhatessa petäjikössä ja tuprahti sakea ja makea höyrypilvi, joka peitti koko keittiön kuin pimeys ennen muinoin Egyptinmaan. Mitähän keisarin poika syöpi, tuumailin. Vaan en joutanut sen pitemmältä aprikoimaan,

sillä keittiöön astui rouva.

—Pyytäisin leipäpalasta, aloin rukoilevaisesti.

Hän loi pitkän katseen minuun ja kysyi vihdoinkin kenen sinä olet poika?

Selitin.

—Kerjuulla! lausui hän kummeksuen.—Kuinka sinä olet kerjuulla?

Enhän älynnyt tähän vastata mitään, pureksin vaan lakkiani. Vaan rouva otti minua kädestä ja vei sisälle saliin. Uudet sukat, saappaat, housut, takin, lakin itselleni ja paljon ruokaa kotia viedäkseeni luettelivat nopeasti ajatukseni minun nyt saavani!

—Tässä tuon teille, tyttäreni, serkkunne nähtäväksi, lausui rouva siellä oleville neideille. Muutamalle herralle, joka myös oli siellä, selitti hän kenen olin poika. Jos lie rouvan selitys pöyristyttänyt neitosten silmät, niin kasvatti se myöskin äsken syntynyttä toivoani, joka jo alkoi venyä tiesi kuinka pitkäksi. Sillä aikaa kun rouva puheli neitosten ja herran kanssa—puhetaan en kuullut—kuvailin mielessäni oikein makeanleivän päiviä. Loin silmäyksen jalkoihin, joissa varmaan kohta oli olevan uudet saappaat. Oho, likaa oli kulkeutunut jaloissani. Siirsin jalkojani, ja kaksi märkää sijaa jäi korealalle matolle. Rouva lähestyi minua ja minä hymyilin jo hyvässä toivossa.

—Minkä tähden kulet sinä kerjuulla? kysyi hän jotenkin tuimalla äänellä.

Äyskis! Mitä vastata? Yhtä ja toista pyöri aivoissani, vaan en älynnyt, mistä alkaa.

—Katso, mitä likaa olet tuonut matolle! sanoi hän ja viittasi jalkoihini.

Minä sen jo tiesin, senpä tähden en katsonutkaan. Vaan silloin rouva painoi minua päästä ja lausui: tuossa!

Minä häpesin ja seisoin kuin vahinko loukossa.

—Sinä et saa kuleksia kerjuulla! Etkö ymmärrä, että se on synti ja suuri häpeä? jatkoi rouva yhä ankarammalla äänellä.

Hei, pitkä toivoni vilahti silmistäni, ettei kinttusuoniakaan näkynyt. Suupieleni alkoivat vetäytyä väärään—itku oli tulossa.

—Eikö äiti anna sinulle ruokaa, vai miksi sinä kerjät?

No, nyt olisin tiennyt, mitä sanoa, ja ehättämällä koetin ehättää selitystäni, vaan itku kerkesi kumminkin puhjeta ilmi ennen. Semmoisella voimalla se myrskysi, jotta tukeutti vastaukseni katkomalla kaikki sanat, joita koetin lausua, eikä puheestani tullut mitään selkoa. Huomasin, että mahdoton oli minun antaa ymmärrettävää selitystä, jonka vuoksi lakkasin turhasta ponnistelustani ja laskin itkun valloilleen.

—Kalle raukka! sanoi muuan neitosista pannessaan piparikakun käteeni.

Vaan oloni näitten sukulaisten luona tuntui ahdistavan tukalalta. Tuo rouva oli minusta kuin Syöjätär itse, mistä olin kuullut saduissa, joita talvi-iltoina lapsiparvessa juteltiin. Läksin itkien pois menemään. Rouva avasi oven keittiöön.

—Mene nyt kotia ja sano äidillesi, että hänen pitää hankkia ja antaa sinulle ruokaa, eikä panna kerjuulle, muutoin minä tulen...

Enempää en joutanut kuuntelemaan rouvan puhetta, sillä koira muristen lähestyi, jotta kiireimmän kautta pynttäsin ulos.

Tuntui nyt helpommalta hengittää ja itku oli laantumassa.

Ei ole pojalla surua ollut, ja huhhahei, ja surua ollut, tähän päivään asti, ja tähän päivään asti!

Se oli muuan pojanpahanen, joka lauloi loilotteli astua tehveltäessään katua vastaan. Puvustaan ja vakkasesta kainalossaan päättäen huomasin hänen olevan saman elinkeinon harjottajan kuin minäkin. Kerjäläiset tunsivat toisensa, vaan minä olin vielä niin vähän aikaa kuulunut tämän elinkeinon harrastajain joukkoon, jotta minun »firmani» oli aivan tuntematon. Vastaan tulijassani herätin siis uteliaisuutta. Hän pysähtyi luonani. Vaan kun hän huomasi minun itkevän, rupesi hän ennen muita tutkimisia kyselemään syitä itkuun. Vastausta ei saanut, vaan kun katsoi vakkaseen, luuli hän

keksineensä haikeuteni perusteet.

—Elä itke! Saat minulta aluksi, he!

Suuren palasen leipää pani hän vakkaseen.

—Minä tiedän hyviä taloja, joista annetaan. Lähde, niin minä vien sinua.

Lähdimme taivaltamaan yhdessä ja tutustuimme vähitellen. Me olimme »eripään poikia»: hän oli toisesta päästä kaupunkia, minä toisesta. Tavallisesti »pään» poikain sopu ei ollut kiitettävällä kannalla. Vaan sattumus nyt yhdisti meidät, Antin ja minut tovereiksi, emmekä tunteneet mitään vihan kaunaa välillämme. Hän näytteli minulle tavaroitaan vakkasessaan, ja mainitsi mistä talosta hän minkin kipeneen oli saanut.

On minulla sitten vielä kolme korppuakin täällä taskussa. Ne minä ostin viidellä pennillä, jonka sain muutamalta herralta, kun kävin hänen asiallaan apteekissa.

—Mistä sinulla nuo ovat? kysyin häneltä nappirihmaa, jossa oli tina-, luu- ja lasinappeja ja kaikki eri laatua.

—Ne minä olen voittanut seinärahalla ja potalla. Kotona minulla on kaksi vertaa enemmän kuin tässä ja vielä olisin saaliissakin monelta, kehuskeli hän. Mistä sinä olet tuon takin saanut? kysyi hän sitte minulta.

—Äitini on sen laittanut.

—Minä sain tämän takin muutamasta talosta, selitti hän omaansa, se on tämän kadun varrella.

—Sepä on hyvä takki.

—On tämä—ja melkein uudet housutkin sain sieltä, vaan niitä en pidä kuin suurina jnhlapäivinä.

—Isäsikö sinulla on saappaat? kysyin vuorostani.

—Ei nämä ole isäni, minun nämät ovat, vastasi hän katsellessaan jalkoihinsa.

—Ei suinketi niitä ole sinulle alkujaan tehty.

—Ei. Nämä ovat kuvernöörin vanhat saappaat. Enoni, joka on kuvernöörillä renkinä, oli saanut nämä, vaan kun ne olivat hänelle pienet, antoi hän ne minulle.

Kaksi paria jalosukuisia kenkiä kuleksi siis, tässä. Voi poloisia! Ennen kirkkaina ja kiiltävinä kävivät pitoloissa ja huveissa, jossa saivat ihailla loistoa, nähdä hekkumaa, iloa ja riemua, nyt olivat kiertelemässä mieronkiellä, jossa näkivät alhaista väkeä, kurjuutta ja köyhyyttä.

—Siinäpä on ruotsi ruoalla, Venäjä verolla, tuumaili Antti kulkeissamme ohi muutaman eukon poikineen. Eukko istui muutaman portin luona havutakkansa päällä, vieressään pienoinen poikansa. Poika järsi leipäpalasta, eukko itse mätti suuhunsa helmastaan potaatinkuoria ja imeksi sillinpäitä. Toverini kiirehti kulkuaan ja vihdoin alkoi juosta suurine saappaineen ja rallatti juoksulleen tahdiksi:

Onpa rik rik rik onpa kai kai kai onpa rikkaita ja rikkaita.

Silläval val val sillä koi koi koi sillä valkoisella varsalla.

Antti oli huomannut muutaman toverinsa ja hänen luokseen kiiruhti hän tätä vauhtia.

—Oletko saanut paljonkin, Jaakko? kysyi hän luokse päästyään ja katsahti Jaakon vakkaseen.

—Enkä ole, vastasi Jaakko asettuessaan istumaan kauppapuodin portaille. Siihen istui Anttikin ja minä seurasin esimerkkiä. Siinä istui nyt meitä kolme Latsarusta—vaan ilman paisumia! Antilla, joka oli suurin meistä, oli pukunaan pitkä hännystakki ja kuvernöörin vanhat saappaat, joihin, sekä takkiin että saappaisiin, olisi, kokoonsa nähden, mahtunut toinen Antin kokoinen mies. Sitä ylellisyyttä kerjäläisessäkin, kun pitää kaksi sen vertaa enemmän vaatetta yllään kuin tarvitsekaan!

Jaakon puku oli seuraava: jaloissaan vanhat kalossit, harmajat sarkahousut, joissa oli paikka paikassa kiinni, takkia hänellä ei ollut, vaan sen sijassa oli sininen pohjavaatepusero, jossa toista hihaa ei ollut kuin kyynärpäätä myöten, toista kyllä pituudeltaan enemmän, vaan ainevaraltaan lie ollut yhtä verran, sillä suuria reikiä ja palkeenkieliä oli se täynnänsä; päässä oli koppahattu, jonka pääläessa oli suuri aukko, mistä hiustupsu pörrötti kuin mikähän töyhtö. Minun puvussani oli silmiin pistävintä kenkäni.

—Voi sinun hattuasi, Jaakko, kun on reikä laessa! nauroi Antti.

—Ei se tee mitään, yksi kolo ei komeassa haittaa? oli Jaakon vastaus.

—Mitä ne nuo kalossit sinulla jaloissasi merkitsee? Samahan olisi kuin olisit avojaloin!

—No, komeutta kissalla korvat! Etkö sitä tiedä?

—Ja reikiä pusero täynnä!

—Eihän reikä paina eikä ratkein purista.

—Tuommoiset paikkahousutkin!

—Kyllä ne välttää väliksi, ei niitä perillä pidetäkään!

Ei onnistanut nyt Anttia! Tarkoituksensa oli moittimalla Jaakon vaatteita kääntää hänen huomionsa omiin hyviin vaatteisiinsa ja saada häntä kyselemään, mistä hän ne oli saanut. »Hyvistä-taloista» olisi hän silloin vastannut, ja sanoakseen Jaakolle jonkun niistä, olisi hän tahtonut häneltä palkkioksi makeaa lihaa tahi näkkileipää. Kun tämä keino ei vedellyt, oli hän keksivinänsä toisen. Taskustaan otti hän korpun ja pyöritteli sitä käsissään ja aina vähän jyräsikin laidasta.

—Mitä sinä sairaana syöt, kun nyt vehnästä vetelet? Taidat syödä munia ja makkaraa! tuumaili Jaakko eikä korppu näyttänyt hänessä herättävän mitään himoa.

—Annatko vähän lihaa, niin saat puolet tästä, lausui Antti huomattessaan ettei paljas näyttöminen mitään vaikuttanut.

—Enpä tiedä, vastasi Jaakko. Kumminkin hän repäsi lihaköntistä, mikä hänellä oli vakkasessaan, sirpaleen ja antoi Antille.

—Anna yksi potaattikin!

Antoi Jaakko potaatinkin.

—Anna vielä vähäsen tuota näkkileipää, niin saat tämän kokonaan, houkutteli yhä Antti.

Suostuikin Jaakko kauppaan, katsahdettuaan korppuun ja mitä hän oli antanut Antille. Arvelin jo minäkin pyytää ostaa piparikakullani Jaakolta lihaa, potaattia ja leipää, vaan en rohennut.

Antti syötyään saaliinsa esitteli Jaakolle seinärahalle rupeamista.

—Ruvetaanpa vaan, myöntyi Jaakko.

Minusta kävi jo pitkäksi odottaa niitä Antin »hyviä taloja» ja luulinpa, että niitä ei olekaan tahi että hän on jo unehuttanut lupauksensa. Vaan vetipä hän samassa minun käsipuolesta vähän syrjään.

—Käypä tuossa talossa, jonka portilla on suutarinkyltti, kuiskasi hän korvaani.

Seurasin neuvoansa.

—No Kalle! Hyvää päivää! lausui muuan kartanolla oleva vaimonpuoli, jonka tunsin, sillä hän oli muutamia kertoja käynyt meillä.—Mistä sinä nyt tulet?

—Kotoani.

—Tule sisään. Kuinka äitisi voipi? Hän ei ole täällä käynyt herran aikoihin.

—Hän on kipeänä.

—Kipeänä? Käy istumaan Kalle! Onko hän huononakin?

—On. Hän hourailee myötäänsä.

—Herra Jeesus hyvästi siunatkoon! Onko hän jo kauankin ollut?

—On kai hän jo muutamia viikkoja.

—Mhy! hynkäsi hän katsahtaessaan mieheensä, joka tuli kuuntelemaan keskusteluamme.—Olen käennyt ja käennyt käydä siellä teillä, vaan kun sitä on tuota työtä ja hommaa, niin eihän sitä kerkiäisi, eikä tahdo päästä liikkeelle senkään vertaa. Hyöriessä ja pyöriessä tuossa työn kimpussa livahtaa aika niin pian, että. Olenpa joskus mielessä ajatellut, mikä mahtaa syynä olla kun hänkään ei ole täällä käynyt. Viimeksi oli hän täällä Väinöä ristittäessä ja siitä nyt on kuukausi aikaa—eikö niin Juhani?

Miehensä nyökäytti päätään.

—Et suinkaan ole syönyt vielä puolista Kalle? Tulepa nyt meidän kanssamme ruoalle!

Puolisen söin täällä isännän, emännän ja heidän pienen tyttärensä kanssa samassa pöydässä. Syödessämme kyseli isäntä ja emäntä vuoroon tilaamme, onko lääkäri käynyt, kuka on hoitanut äitiä, onko ketä käynyt siellä, onko meillä ruokaa j.n.e.

—Herra isä armahtakoon! emäntä sydämellisesti päivitteli kuullessaan, ettei sisareni enkä minä ollut saanut ruokaa sitten eilen puolilta päivin ja pieni veljeni saanut tyytyä iltasella pieneen leivän palaan. — Toteen on rikkaita sukulaisia! lausui hän kääntyen miehensä puoleen.

Päästyämme ruoalta käski emäntä mennä minun kotia suoraan ja viedä terveisiä, että hän tulee siellä käymään.

Toverini olivat yhä lyömässä seinärahaa. Molemmat olivat kontallaan maassa, Jaakko koetti pingottaa vaaksaansa yltämään toisesta »kuprusta» toiseen.

—Ottaa se! tuumaili Jaakko.

—Ei ota. Hevonen heinäähäkin kanssa raosta pääsisi! väitti Antti.— Tule sinäkin, Kalle, katsomaan vieraanmiehen puolesta.

—Ottaa se, vakuutin, katseltuani tarkkaan.

—Vaan lyö Jaakko uudestaan! Se äsken kun löit, kävi minun jalkaani ja siitä kirposi tuohon lähelle.

—Raskin minä lyödä. Totuus tuopi ja vääräys viepi! arveli Jaakko, otti maasta kuprunsa ja löi.—Kilahti ja ottaa!—se on kaksi. En ole enään kuin kymmenen velkaa sinulle. Kahdessakymmenessäkö se jo oli!

—Niin.—Heitetään jo pois! esitteli Antti huomattessaan, että onnensa pyörä oli kääntynyt.

—Ei heitetä, sanoi Jänes-Jussi! Lyödään vielä vähän aikaa, niin minä pääsen selväksi!

—En minä viitsi enään.

—No, kun ei niin ei, rukoilemme ei. Napit saat vasta, minulla ei ole nyt muassani.

—Sinulla on seitsemän entistäkin velkaa, muistatko?

—Enkö ole jo niitä maksanut?

—Et sinä niitä seitsemää ole maksanut?

—Seitsemän on valehtelijan määrä, ei sitä tarvitse maksaa!

—Vai ei. Anna se lihapalanan, niin pääset kuitiksi.

—Elä luule rakas sielu, että kissa lentää!

—No, anna näkkileipää.

—Helpota »viiteen ja puoleen!»

—No, ei tarvitse sinun antaa kuin puolet siitä lihasta, helpotti Antti vaatimuksiaan.

—Tarvitseehan se köyhä kappeli itsekin kollehtansa!

—Maksa sitte luonnossa ne! vaati Antti jo ankarampana.

—Maksan kun jaksan.

—Maksa heti! äyäsi Antti.

—Elä nyt hätäsi kuole!

—Jos et vaan maksa, niin...? Antilla oli jo käsi nyrkissä.

—Maksan, maksan! lupaili Jaakko peräytyen hiljakseen ja kirmasi sitten äkkiä juoksuun.—Saat kun sattuu ja sakat happanee, että kokkareet päälle nousee! huusi hän päästyään välimatkalle, mikä näytti hänestä kyllin turvalliselta.

—Elä huoli Jaakko!—Pidä mielessäsi, kyllä minä ne sinulta perin!

—Peri Siipolaiselta, joka asuu Kutterin Matin kujan suussa, Tinatolppia vastapäätä, tuolla puolen tuulimyllyn, sillä puolen missä siivet on!

—Missä sinä noin viisaaksi olet tullut?

—Kysy mutkalta, kyllä väärä vastaa!

—Tulepa Jaakko tänne, niin minä näytän sinulle, miten Kemiksi löylyä lyödään!

—Tule sinä tänne, niin minä näytän sinulle, mitä muksu maksaa!

—No, seiso sitten paikoillasi, minä tulen. Eipä ole uskallusta taskussa!

—Häär fins fast hyry mykky, hiiden hyvä lykky!

—Tulepa meille!

—Tule sinä meille, meillä leivotaan, saat lämmintä leipää, jos annetaan!

—Vaun vielä saat sinä tuosta tuta! uhkaili Antti näyttäen nyrkkiään.
Tässä on viisi piitä ja moukari!

—Vaun tässä on, vastasi Jaakko näyttäen hänkin nyrkkiään, se säynäjänpää, josta isäsi viisi vuotta velliä keitti!

—Tulehan puoli matkaa, minä tulen toisen!

—Yhtä nyhtää.

Antti antoi minulle vakkasensa ja läksi astumaan kohti Jaakkoa. Askele askeleelta lähestyivät molemmat toisiaan. Vaun vielä oli melkoinen matka välillään, niin Jaakko pyörähti juoksemaan kypälämäkeen. Mutta Antti seurasi ja pitkän matkaa he juoksivat perävilkkää kunnes vihdoon kääntyivät erään talon portista kartanolle. Vaun väleen rynkäsi Antti takasin kadulle juoksupotkaa.

—En saanut kun kerran lyödä, lausui hän hengästyksissään päästyään minun luo.—Tohtorin Ralle pahuus oli siellä kartanolla ja tuli Jaakon avuksi!—Liekö minulta pudonnut kupru? Kun läksin Jaakon jäljestä juoksemaan, kuului kilaus, vaun en joutanut sitä ajattelemaan siinä kiireissäni.

Hän kopeloi taskuaan ja poissa olikin kupru. Menimme sille paikalle, missä hän oli kilauksen kuullut. Haimme vähän aikaa, vaun turhaan. Antti sylkäsi kämmenellensä ja toisen käden etusormella lyödä napsahutti sylkeen.

—Täällä sen pitäisi olla, sanoi hän menen sinne päin, mihin suuntaan isompi määrä nylkeä oli pirskahtanut. Sieltäpä se vihdoon löytyikin.

—Se on hyvä taika tuo, vaun elä sano sitä kellenkään! varotti Antti.

Lähdimme taas astumaan yhdessä. Antti pisti lauluksi, johon minäkin yhdyin säestämään. Astuen laulutahdissa vetelimme:

Ralla-Kaisun rakkaus se paloi mennä vuonna, lieneekö jo sammunut, vai liekö tielle puonna,
ralle lalle, ralle lalle jo laulaa saa!

Vaun siihen keskeytti Antti äkkiä laulunsa ja pysähtyi tirkistelemään aidan raosta eräälle kartanolle. Minä tein samoin. Näimme siellä kaksi kerjäläistyttöä seisovan huoneen seinustaa vasten. Toinen näytteli toiselle koreita paperilippuja, joita apteekissa sidotaan rohtopullon suulle.—Eipä sinulla ole tämmöisiä! ärsytteli näyttäjä toveriaan, saadakseen hänessä kateutta herätetyksi.

—Onpaan minulla kotona, vastasi toinen, vaikka asia saattoi olla ettei hänellä ollutkaan.

—Eipään! intti ärsyttelijätär.

—Onpaan!

—Mistä sinä olet niitä saanut?

—Niin—vaun onpaan minulla vaatetilkkuja hyvin paljon ja hyvinkin koreita, ja ne ovat parempia kuin nuo.

—Eläs kelposia!

—Vaun eipä teillä ole Raamattua!

—Onpaan, ja on virsikirjakin.

—Eipä teidän Raamatussanne ole niin hyviä kansia kuin meidän!

—Äitinikin on sanonut, että niin hyvää Raamattua ei ole—ei ole—ei— keisarillakaan!

—Oho! Keisarilla kun on raamattu kullasta: kannet ja kaikki kullasta!

—Vaan sinäpä et osaa lukea.

—Osaatko sinä sitten?

—Osaapa äitini.

—Niin osaahan minunkin äitini.

—Minunpa äitini osaa paremmin!

—Osaa kun sattuu!

—Osaapaan!

—Eipään!

—Osaapaan!

—Vannopa!

—Vannopa sinä väärtänä!

—Silmäpä!

—Korvaapa!

—Opettelepa konttamaan!

Näin jankatessaan rupesivat he töykkimään toisiaan ja syntyi lopussa käsiryöy. Heikompi läksi pakoon juoksemaan kadulle, vaan voittajatar seurasi kintereillä töykkien niskaan pakenevaa, ja huusi kuin syötävä.

—Vai sinä, Anna, pienempääsi sorrat! lausui Antti, asettuen ahdistetun ritariksi, ja otti Annan käsivarresta kiinni ja pyöräytti häntä ympäri, että Anna raiska silmälleen tipsahti.

—Antti, kantti, karvajalka, repohuuli, rengassilmä! huusi Anna päästyään Antin käsistä jonkun välimatkan päähän.

—Mitä se lintu syöpi, joka noin koreasti laulaa? huusi Antti hänelle.

—Koettele sormellasi, tahi katso annakasta! oli vastaus.

—Elä räkytä Anna! kielteli Antti. Ajattele heikkoukset: sinä olet linnunluista ja pottuvoista. Jos minä viitsisin satuttaa kättäni sinuun, niin ei sinusta olisi jällellä kuin märkä sija!—Joko tulen! Antti teki muka liikkeen lähteäksensä.

—Antti! elä astu pataan, pata kalisee, oljet kahisee, äitisi kuulee, isäsi luulee penkin alla molemmat!

—Pidä, pidä leipälaukkusi kiinni, kupparin Anna, muutoin ei hyvä seuraa! huusi Antti.—Se on pieni, vaan pahankurinen, tuo Anna, tuumaili hän minulle, eikä ollut enään kuulevinakaan Annan pakinoita. Tunnethan sinä sen Kuppari-Kaisan, Kosu-Kaisan, tämä on hänen tyttärensä, selitti toverini jatkaessamme matkaamme ja alkoi laulaa:

Kupparilla on kumma laatu, kummempi kuin muilla: Imee verta ihmisistä eläimitten luilla.

Vastaamme tuli sama herra, jonka näin sukulaistalossa.

—Antakaa minulle patruuni se paperossin pää! pyysi Antti nöyrästi.

Herra viskasi paperossin suustaan kadulle ja Antti vikkellästi sieppasi sen.

—Se on niin komeata, kun mies kulkee ja savu jääpi! tuumaili hän vedellessään aika savuja.

—Kuka tuo herra oli? kysyen häneltä.

—Se oli Ursinin patruuni.—

Jo olimme tulleet kadunristeykseen, mistä oli minun eroaminen kotia.

—Elä sano kellenkään sitä taloa, jossa kävit, kielteli hän minua ja minä lupasin olla sanomatta. Me nyt erosimme ja Antin kuulin alkavaksi laulua:

Nuorena ollessani minä elämäni riemuja nautin...

* * * * *

Poissa oloni aikana oli sisareni käynyt pyytämässä pari vaimonpuolta naapurista avukseen kääntämässä sairasta äitiäni toiselle kyljelle, jotta toinen kylki ei kovin väsyisi eikä hautuisi. Eukot seisoivat nyt minun tullessani sängyn ääressä katsellen sairasta.

—Kyllä hän pääsee pian tuosta taudistaan.

—Niin, eipä mahtane hän kauan enään sairastaa. Hyvin lähellä näyttää parantuminen olevan.

Niin tuumailivat he pois lähtiessään.

—Ville nukkuu? kysyin sisareltani.

—Niin.—Poissa ollessasi pyysi hän ruokaa ja itki kovasti. Koetin lohduttaa häntä sillä, että sinä kohta tulet ja tuot ruokaa. Itki hän kumminkin, kunnes siihen nukahti.

Suutarinemäntä tyttäreineen astui asuntoomme. Kun hän meni sängyn luo katsellakseen sairasta, seisomme mekin hänen vieressään ja katsoimme vuoroon äitiämme vuoroon vierastamme silmiin. Syvän huokauksen laski hän vihdoin ja katsahti meihin. Silloin rupesi sisareni itkemään rajusti. Minun ajatuksiini ei ollut tähän asti mahtunut semmoista mahdollisuutta, että äitini voisi kuolla, nyt tunsin jotakin semmoista pelkoa, vaan aivan hämää. Rupesin itkemään minäkin, vaan kuitenkin enemmän kuin puoleksi sen tähden kun sisareni itki.

—Elkää itkekö lapsirakkaat! Jumalan avulla voi vielä äidistänne tulla terve, lohdutteli vieraamme pyyhkien vyöliinallansa kyyneleisiä silmiään.

—Itketkö sinäkin lapseni? lausui hän tyttärelleen.—Niin, opi Aina rakas ottamaan asioista vaaria. Ole aina tottelevainen vanhemmillesi, sillä ei sitä tiedä milloin elämän herra voi katkaista minun tahi isäsi elämän langan. Pidä aina hyvät aivotukset sydämessäsi, niin voit erota autuaallisella tunnolla täältä, kun taivaallinen isäsi kutsuu sinut pois luokseen. Jos mailmassa satut joskus pääsemään rikkaaksi ja joudut ylhäisiin piiriin, niin elä anna loiston huikaista silmäsi eläkä rikkauden sokaista ja paaduttaa sydäntäsi. Silloin olisi ainoana silmämääränäsi omien himojesi täyttäminen, ja unehuttaisit, että on monta köyhää raukkaa, jotka kärsivät suurinta puutetta ja kurjuutta silloin kun sinä iloitsisit ylellisyyksien nautinnoissa. Muista aina Jeesuksen vertausta rikkaasta miehestä ja Latsaruksesta. Mieti tarkasti tätä tilaisuutta, se opettaa sinulle paljon.

Talon emäntäkin tuli nyt meille. Hän oli merimiehen leski, ei rikas eikä köyhäkään, toimeen tuleva. Usein oli hän meitä auttanut ruoan murulla, antaen milloin leipää milloin särvintä. Hänpä oli toimittanut lääkärinkin käymään äitimme luona sekä ostanut omilla rahoillaan rohtoja. Niin avulias hän oli, vaikka oli itselläänkin suita, jotka tarvitsivat: kolme vielä työhönkykenemätöntä lasta oli hänelläkin elätettävänä.

—Kuinka täällä sairas jaksaa? kysyi emäntä toivoteltuaan hyvää päivää.

—Eihän tään jaksannosta taida olla juuri mainitsemista, vastasi suutarin emäntä.

Molemmat katselivat sairasta hetkisen aikaa lausumatta kumpikaan sanaakaan.

—Jo tässä maailmassa muutamat kovan kokevat, puuttui vihdoin talonemäntä puheeseen.

—Niin sanokaa te! Ei Jumal' paratkoon täällä onnenpaloja samalla mitalla jaeta!

—Eipä vaan.—Koetti kai hänkin vaimoparka ahkeralla työllä elättää itsensä ja lapsensa. Päivät päästänsä istui hän ompelutyönsä ääressä, monesti jatkoi mielestään lyhyeksi käyneen päivän yöllä. Niin sai hän siksi paljon työtä valmiiksi, että oli jokapäiväinen leipä, vaikka niukkakin. Ei tarvinnut silloin lasten käydä hieroskelemassa ihmisten ovenpieliä ja rukoilemassa ruoan jäännöksiä. Vaan tuo onnettomuus nyt tapasi.

—Niin. Vaan kuinka moni, hyvä emäntä, elää täällä laiskuudessa ja toimettomuudessa, ja kumminkin nauttii ylöllisyydessä?

—Paljonhan niitä on.

—Kyllä se on suurimpia paheita ja vääryyksiä mailmassa, että ihminen, joka ei rikkaa ristiin tee, nauttii mitä suurinta maallista onnea ja taas toinen, joka työhön käyttää kaiken voimansa, saa ryömiä suurimmassa kurjuudessa.

—Niinhän se on. Veljeni heräsi unestaan.

—Nousepa syömään lapseni, täällä on nyt ruokaakin, lausui suutarin emäntä ja nosti veljeni istumaan pöydän ääreen.—Tule sinäkin, Maria, syömään, käski hän sisartani ja laittoi pöydälle tuomiansa ruokia.

Minäkin muistin leipäpalasen vakkasessani ja nostin sen pöydälle.

—No, mistä sinä tuon sait? kysyi suutarinemäntä.

—Ahon Antilta, vastasin.

—Toinen köyhä toista auttaa! lausui hän hymyillen.—Ahon Antti on myöskin eräs kerjäläinen, selitti hän talonemännälle.—Etkö käynyt missään talossa ennenkuin meille tulit?

Kerroin käyntini sukulaistalossa. Suutarinemäntä näytti vihastuvan kun hän kuuli, ettei sieltä mitään annettu, muuta kuin toria.

—Että semmoisia ihmisiä maa päällään kantaakin! ihmetteli hän.— Annahan minä saisin sen rouvan käsiini, niin kyllä hän kuulisi kuminakakkunsa; minä sanoisin hänelle nenästä nokkaan! Minulla niin sappi kiehuu!

Vaan siinä paha, missä paha kaivataan. Ovi aukeni ja sisään astui puheenalainen rouva.

—Hyvää päivää! lausui hän.

Vastattiin.

—Kuinkas täällä on asianlaita? kysyi rouva äänellä ja tavalla, missä ilmaantui mahtavuutta.

Vaan siinäpä pääsi suutarinemäntä alkuun, pääsi jähdyttelemään kiehuvaa sappeaan.—Kuinka on asianlaita? Parempiko kysymä kuin näkemä? Eikö rouva näe kuinka on asianlaita? Eikö rouva huomaa mitään erotusta kun vertaa tätä asuntoa omiin saliloihinsa ja huoneihinsa? Ettekö näe tuossa kolmea nälän kuihduttamaa lapsiraukkaa? Ettekö näe edes tuossa makaavaa sairasta, joka siinä henkimeneissä on kuin kuolema itse. Tokko näette miten asianlaita on?

—Herra Jeesus! ... alkoi kysymyksiin upotettu rouva.

—Elkää lausuko Jumalan nimeä turhaan! keskeytti suutarinemäntä.

—Vaan enhän ole voinut aavistaakaan, enhän ole tiennytkään tätä!

—Ette ole voinut aavistaa, ettekä tietää! Kävisikö armeliaisuutenne ylen rasittavaksi, jos uhraisitte muutaman joutilaista hetkistänne käydäksenne kurjain matalissa majoissa katsomassa »kuinka on asianlaita?» vaan alentaisiko se arvoanne?

—Tulinhan minä nyt...

—Tulitte nyt! vaan mitä varten? Tulitte kieltämään, ettei tuo äiti saa laskea lapsiaan kerjuulle, vaan pitää hankkia ja antaa heille ruokaa. Näettekö nyt, ettei hänessä ole käskijää ei kieltäjää yhtä vähän kuin on ruoan antajaa eli ottajaa?

—Vaan hyvä rouva...

—En minä ole mikään rouva! keskeytti suutarinemäntä.

—Minä luulin, että—että... Hämmästynyt rouva sotkeusi sanoihinsa.

—Mitä luulitte? Luulitteko, että huvin vuoksi vaan tuo poika polonen kuleksi kerjuulla, tahi että äitinsä on pannut hänelle kerjuuvakan kainaloon kootakseen rikkauksia ja saadakseen elää laiskuudessa? Siinä luulossako laskitte pojan luotanne antamatta hänelle leivän palaakaan? Te rikkaat kannatte toisillenne ylen kalliita lahjoja paljaan kohteliaisuuden tähden, ylhäisien ystävyyksien rakentamiseksi ja kannattamiseksi, vaan köyhistä, joille anti olisi parempaan tarpeeseen, te vähän välitätte. Jos annatte köyhälle jonkun kipeneen, niin pidätte sitä suurena armeliaisuutena eikä heikkona velvollisuuden täyttämisenä huonompi-osaista lähimmäistänne kohtaan. Ylellisyyteen ja turhuuteen tuhlaatte empimättä runsaita rikkauksianne, vaan sydäntä teillä on tinkimään työmieheltä palkkaansa

niin alhaiseksi kuin suinkin voitte saada...

Kuka tiesi kuinka pitkältä olisi tätä ripitystä kestänyt, jollei sairas olisi herännyt unestaan, johon hän oli vaipunut ennen vieraitten tuloa, ja alkanut tuskin kuuluvalla äänellä tahtoa suunkostuketta. Molemmat emännät kävivät toimeen täyttääkseen sairaan tahtoa. Vaan rouva parka oli kokonaan masennettu ja ujona hän seiso i eikä tiennyt mitä tehdä, miten käyttäytyä, mitä puhua.

—Tuossa on leipäpala, minkä kerjäläinen antoi kerjäläiselle, jonka te, rouva, ajoitte tyhjin suin ja käsin aarteittenne äärestä, tuumaili lopuksi suutarinemäntä näyttäessään leivänkannikkaa, jonka olin saanut Antilta.—Niin se on, että hyvä antaa vähästäänkin, vaan paha ei anna paljostaankaan!—Lähdetäätkö Aina jo kotia? lausui hän tyttärelleen. Vaan jos haluat jäädä tänne Marian ja Kallen luo vielä vähäksi aikaa, niin jää, minun pitää joutua kotia.—Hyvästi nyt lapset! Elkä olko kovin murheissanne, kyllä Jumala kaikki asiat parhain päin kääntää!

* * * * *

Näyttipä kuin suosiollisempi kohtalo olisi kääntänyt kasvojansa meidänkin puoleemme. Suutarinemäntä oli hommannot hoitajan äidillemme ja joka päivä väliin itse väliin tyttärensä toi ruokaa sairaalle ja veljelleni. Olipa hän toimittanut sisarelle helpompaa ompelutyötä, jota hän hoitajan neuvolla kykeni tekemään ja sai siten irrotetuksi jonkun rahakipeneen, millä voitiin silloin tällöin ostaa leipänaula, särvintippu ja joskus pieni voinnokarekin. Sukulaistalon rouva lähetti palvelijallansa sanan, että sisareni ja minä saisimme käydä siellä puoliselä kahdesti viikkoonsa—olihan sitä siinäkin.

Olimme erään kerran puoliselä sukulaistalossa. Syötyämme pani rouva minut asialleen.

—Tiedäthän sinä missä pormestari Kurk asuu? Vie tämä sinne ja sano, että insinööri Kananderin rouva lähetti tämän pormestari Kurk'in rouvalle.

Rouva antoi käteeni valkoiselä vaatteella peitetyn vakkasen.

—Vaan odotapas vähäisen! Mikä pilkku tuossa liinassa on? odotahan, minä käyn hakemassa siihen uuden liinan.

—Sano, Kalle, siellä, että kana lähetti kurjelle nämä munat! lausui piika Liisa rouvan poissa ollessa ja purskahti täyttä kurkkua nauramaan sukkeluudelleen.

Rouvan muuttaessa toista liinaa vakkaseen näin siinä olevan suurehkon hopeaisen kulhon täynnänsä munia.

—Pane, Liisa, sano rouva piialle otettuaan keittiön seinältä pyheliinan, tähän muutama naula sitä luulihaa—ymmärräthän? jota Viikille keitetään—niin Maria saa viedä kotiaan ja keittää äidilleen siitä velliä.—Niin mene vaan sinä, Kalle! Kanna sievästi vakkasta ja muista sanoa niinkuin käskin!

Kun käännyn pormestarin portista sisään, huomasin edelläni toisenkin taloon menijän. Kumarahartiainen äijä, saha ja kirves vasemmassa kädessä, oikeassa sauva, millä hän tunnusteli vuoroon maata vuoroon seinää, vaelsi siinä varovin askelin. Se oli »Sokea Olli», joka meni talosta puunsärkyä kysymään.

—Minnekä Olli menee?

—Pormestarille.

Näepäs! Kyllä Olli tiesi, missä hän milloinkin oli. Usein olivat pojanviikarit koetelleet Ollia puijata neuvomalla häntä milloin minnekin ja valehtelemalla ojan, kiven tahi seinän olevan hänen edessään, vaan eipä muuta kuin Olli kosketti entistä useammin kepillään maata ja seinää, niin sai hän heti oikean tiedon tiestään. Saha ja kirves olivat hänen tukenansa ja turvanansa, sauva oppaanansa olleet täällä elämän vaivaloisella polulla vuotta jo parikymmentä, jonka ajan päivänvalo oli hänen silmistään kateissa ollut.

Juuri kun palasin pormestarilta, astui Antti portin ohitse ja lauloi:

Ensi kerran halasin paimentyttöä, kontti oli hartioilla; tilurantanta tilu rantanta hei kontti oli hartioilla.

—Mistä sinä tulet? kysyi hän huomattuaan minut.

—Pormestarilta,

—Saitko mitä?

—Kävin vain asialla siellä.

—Yhy.—Katsopa, tuommoisen piipun sain Jaakolta.—Hän oli tämän löytänyt.

—Ettekö sitten olekaan enään vihoin?

—Ei; me olemme sopineet kaikki vanhat vihat ja rupeamme yhdessä luita keräämään.—Niitä ostetaan. Jaakko oli jo myönyt muutaman leiviskän.

—Ottakaa minuakin.

—Rupea vain. Tule meille vähän ajan perästä, Jaakko tulee myös, ja sieltä me sitten lähdemme.—Vaan sinulla pitää olla vasu mihin kerätä.

Puhuttu ja päätetty. Aikomuksessa kohta yhtyä läksimme kumpikin kotiamme astumaan ja Antti lauloi mennessään:

Kirjotin kirjan keisarille, toisen tuomarille, rallalilaa.

Meillä oli suutarinemäntä ja talonemäntä vieraina. Äitini oli jo siihen määrään parantunut että hän taisi vähin erin puhella heidän kanssaan.

—Jumala palkitkoon teille teidän hyvyysenne, jota olette osottaneet lapsi raukkojani ja minua kohtaan! lausui äitini emännille.

—Hyvä Maria, olemmehan vaan koettaneet täyttää velvollisuuttamme lähimmäistämme kohtaan, sen mukaan kuin olemme voineet, vastasi suutarinemäntä.

—En tahdo sanoa, että olisin teille ristiksi ja vastukseksi, sillä uskon että auttavaisuutenne on lähtenyt kristillisestä velvollisuudentunnostanne ja hyvästä sydämestänne, vaan sanon että suurta uhraavaisuutta olette osottaneet. En voi palkita teitä täydelleen omilla voimillani, vaan kaikkivaltias siunatkoon teille hyvyysenne.

Sukulaistalon piika astui huoneeseemme.

—Hyvää päivää! Kun oli muutakin kaupungilla käymistä, niin käski meidän rouva pistäytyä minun samalla täälläkin sanomassa, että tulevana tiistaina ei Marian ja Kallen tarvitsekaan tulla puoliselle. Hän oli unhottanut sanoa siitä Marialle. Meillä on häät silloin, niin ei kuulemma passaa.

—Kuka sieltä naidaan? kysyi talonemäntä.

—Lotta röökynä, vastasi piika.

—No, kuka se on naimamies?

—Ettekö tiedä sitä? puuttui suutarinemäntä puheeseen.—Ursin— komesrooti tahi patruuni eli miksi ne häntä nimittävät.

—Patruuniksi häntä karahteerataan, virkkoi piika.

—Vai hän se on naimamies! No en olisi tuotakaan tiennyt, jos olisin eilen kuollut! ihmetteli talonemäntä.—Vai hän se naiپی!

—Joo, vakuutti suutarinemäntä.

—No, olkaapas vaiti ollakaan—jatkoi talonemäntä—hänenhän hoetaan olevan yhtä rikkaan kuin konsuli Parkkisenkin!

—Kyllä kai hän onkin, arveli piika.

—Toki rouva on toimestaan? kysyi suutarinemäntä.

—No muutakos? vastasi piika.—Hän nyt häärää kuin huttu härkimessä. Siellä on semmoinen puuha ja touhu, että aivan minä olen katketa siihen.

—Eikö siellä ole muita piikoja—on kai? kysyi suutarinemäntä.

—Onhan niitä kyllä, vaan mihin niistä on! Minun niskoillanihan ne on kaikki tehtävät.

—Tuota, tuota, tuokkuraista—onkoon se Ursinin patruuni hyvä miehekseen? kysyi talonemäntä.

—Vieläkö mitä! vastasi piika.—Jos minä olisin Lotta röökynä, niin ennen ottaisin vaikka vieron suden

kuin hänen! Sitten alkoi hän luetella sulhasmiehen vikoja, joita kuulusti olevan kosolta.—Hän on niin ylppiäskin, ettei koskaan sano minullekaan hyvää päivää! Kihlauksen kertoi hän myös juurta jaksain ja jatkoksi mainitsi monta monituista perheen salaisuutta, jotka hän näytti tietävän tarkemmin kuin almanakka kuun nousemisen ja laskemisen kesäkuukausina, jolloin kirkkaat yöt himmentävät sen valon.—Ei, minulla on jo kiire, lausui hän vihdoin.—Hyvästi!

Vaan kiire alkoi minullakin olla. Pyysin talonemännältä suurenpuoleista vasua lainaan, johon keräisin luita.

—Mitä sinä luista keräät? kysyi hän.

—Niitä ostetaan.

—Kuka niitä ostaa?

—Kyllä niitä jotkut kuulemma ostavat ja jauhattavat niistä jauhoja, joita käyttävät pellolle lannaksi, virkkoi suutarinemäntä.

—Vai niin. Mene ja käske Katrin antaa, on kai siellä semmoisia vasuja.

Antti asui äitineen muutamassa pienessä saunassa, jota ei enään käytetty kylpyyn, sillä puusaunojen käyttäminen kaupungissa oli kielletty. Vanha ja kivulias eukko oli jo Antin äiti, eikä hänestä ollut enään minkään työn tekijää. Isänsä oli jo muutamia vuosia sitten muuttanut manalan majoille. Alkuaan olivat he olleet mökkiläisinä eräällä tilalla lähellä kaupunkia. Silloin Aho oli raatanut mökkinsä ympärille viljamaata, mihin taisi kylvää ohria ja potaattia sekä jonkun vähän ruistakin. Kun taloon sai aina tehdyksi päivätyönsä mökin vuokrasta, käytti hän kesällä muun ajan ojankaivuun talollisille, ja ansaitsi sillä rahaa, millä sai sitten ostetuksi heiniä talven varaksi lehmälleen. Talviseen aikaan hän teki työkseen juurivakkasia, pärevasuja, suksia, korvoja ja muuta semmoista kaupaksi käypää puukalua, jotka hän kuletteli kaupunkiin ja vaihto rahaksi. Sai hän näin aina »puistetuksi muutamia pennejä», jotta kykeni viemään kotiaan lihanaulan, suolakapan, ryy Nileiviskän ja erään kerran jonkun puolinaulasen kahviakin »juhlapäivän kunniaksi». Mikä penni kulloinkin jäi, kun välttämättömimmät tarpeet oli ostettu, pantiin säästöön »tarpeen varalle». Toimeentulonsa oli silloin hyvä. Vaan talo, jonka alueella Ahon mökki oli, joutui rikkaan kauppiaan Ursinin omaksi ja silloin muuttui asia. Ahon piti tehdä enemmän päivätoita ja maksaa vielä rahassakin vuokraa ja lisäksi antaa osa elostaan. Tämä kävi raskaaksi. Lehmänsä piti hänen myödä ja rahat menivät vuokraan; kaikki mikä oli säästössä tarpeen varalle, menivät nyt. Eihän vihdoin jaksanut maksaakaan ylen korkeata veroaan. Silloin uhkasi talonomistaja ajaa hänet pois mökiltään ja purkaa mökin ja täytti kuin täyttikin uhkauksensa. Se tapahtui sydäntalvella eräänä päivänä, jolloin Aho itse oli kaupungissa kaupustelemassa töitänsä. Vaimo itkien pakeni lapsineen ja vähine tavaroineen kylmää pakoon naapuritaloon. Vaan Aho iltapuoleen tultuaan kaupungista kun näki mökkinsä puretuksi, istui raunion ääressä hetkisen ja astui sitten metsään, jonne erään suuren kiven kupeelle asettui maata. Aamulla hän löydettiin kyllä elävänä sieltä, vaan jalkansa olivat pilalle paleltuneet, jotta ne piti sahata poikki paljon yli polvia. Kun näin jalkansa jo olivat haudassa, oleskeli vielä muu ruumiinsa maailmassa valmistelemassa juuri- ja pärevasuja elatukseksi itselleen. Vaimo silloin kankaitten kutomisella hankki tuloja itsensä ja poikansa hengen piteiksi. Näin he eleskelivät loisina eräässä talossa lähellä kaupunkia. Vaan kun Aho sitten kuoli, muutti leski kaupunkiin, josta oli alkujaan kotoisinkin, ja jatkoi siellä kankuriammattiansa. Silleen vierivät taas muutamat vuodet, kunnes vaimon ruumis ylenpaljosta työstä rapistui pilalle ja tuli kykenemättömäksi enään työhön. Silloin oli pojan vuoro »pistää langet kaulaansa». Kerjuu oli ainoa keino, johon Antti kykeni elättääkseen äitiään ja itseään.

—Siis lähdetään, sanoi Laakkonen kuu seitsemättä leipää alotti! lausui Jaakko katseltuamme hetkisen Antin rakentelemia puuhevosia, rekejä ja kärryjä, joita oli pitkä rivi saunan ikkunalla.

—Lähdetään vain, vastasi Antti.

—Menkää vain lapset, mutta kulkekaa siivosti, elkääkää tehkö kelienkään pahaa, varotteli Antin äiti.

—Riitaa en rakenna, rauhaa en rukoile, vaan mörköelämää ei pidä puuttuman! lausui Jaakko leikissään.

—Et sinä, Jaakko, liene mikään riitelijä, vaan Antilla ei aika anna, ja jos niikseen tulee, niin eipä taida hänellä hattua haitata tappeluunkin ryhtyä! lausui äitinsä.

Yhtiö läksi liikkeelle ja Antti lauloi:

Täss' on poika Pohjanmaalta, jok' ei ketään pelkää, teräksestä on niskasuoni ja samasta on selkä!

Kuleksittuamme kaupungilla talojen kartanoilla ja saatuamme luun sieltä toisen täältä, läksimme kaupungin läheisille pelloille kiertelemään. Täällä tapasimmekin muitakin saman »hyvyyden etsijöitä», ja kun pois lähdimme oli meitä karttunut suuri joukko, lähemmäs kymmenkunta poikaa. Lauaen ja meluten kuljimme saaliinemme kohti kotoa.

—Mutta jo taisi tulla susi tupaan! lausui muuan poika lähestyessämme kaupunkia.—Katsokaahan tuonne! osoitti hän kaupungin tulliin. Siellä alkoi pujahdella näkyviimme koulupoikia toinen toisensa perästä. »Koulurotat» ja katupojat olivat keskenään huonoissa väleissä jotta kun vastatusten satuttiin niin useimmiten tapella nujuttiin.

—Tuli, tuli paha pappia vastaan ja oli vähän huijakassa! arveli toinen.

Kun joukko laajeni ja taajeni, niin alettiin jo tuumailla, käydäänkö suoraan kohti, vai mennäänkö toista tietä omalle maalleen.

Älysimmepä pian ettei ollutkaan juuri mitään vaaraa. »Ylioppilaat menevät!» lausuttiin. Oli näet tapana koululaisilla saattaa ylioppilastutkintoa suorittamaan meneviä tovereitaan jonkinmoisessa juhla-saatossa läpi kaupungin. Mekin kiiruhdimme nyt tullia kohden sitä näkemään. Ei ollut meillä pelkoa vihollisistamme, sillä eivät he joutuneet siinä touhussa ja väkitungoksessa varsinaiseen tappeluun. Tullissa oli todellakin väen tungos. Meidän kaupunkilaisissamme asui siihen aikaan suuri uteliaisuus ja näkemisenhalu—sanomattoman suuri! Ihmeen ei tarvinnut olla niin suuren suuri eikä isosti harvinaisenkaan, mitä katsomaan pian koko kaupunki keräysi. Sattuipa kerran, että pieni poika tappoi suuren rotan kadulla. Poikkesi tuota katsomaan joku sivukulkija ja toinenkin ja jokainen, joka sattui silloin ohikulkemaan, piti velvollisuutenaan käydä katsomassa, mitä siinä muut tarkastelivat. Läheisistä taloista lähdettiin kadulle tietoa saamaan, mikä väkikokous siinä syttyi. Joukko kasvoi ja varttui. Kiiruhtaan alkoi joku etäämpää kulkea kohti väkijoukkoa.—Mitä tuolla on?—kysyi tältä toinen ja alkoi juosta, ja he juoksivat molemmat. Kun toiset näkivät toisten juoksevan, rupesivat hekin juoksemaan ja juosten tulvaili nyt väkeä joka haaralta ja katu kävi tungoksiinsa. Rotantappaja ja tapauksen näkijät olivat aikoja sitten kerinneet mennä menojaan.—Mikä täällä on?—kyseltiin toisiltaan, vaan kukaan ei tiennyt antaa oikeaa selitystä. Muuan sanoi: »eräs pieni poika...», toinen: »tapettu...», kolmas tiesi: »eräs pieni poika tapettu!» Tämä kiihotti uteliaisuutta. Jokainen koetti löytää keskustaa, missä tapahtuma olisi nähtävänä ja kuultavana, vaan semmoinen keskusta kun ei ollut löydettävissä, sillä se oli yhtävähän keskellä kun laidallakin, pysyi väkijoukko alituksessa liikkeessä kuin kiehumaa rupeava vedenpinta, jossa kuplat kiertelevät sinne tänne. Kuka oli kyllikseen tiedustellut ja etsinyt tulematta kumminkaan hullua viisaammaksi, lähti pois, vaan uusia, eheillä uteliaisuuden voimilla varustettuja tuli sijaan. Niin kesti siinä joukkoa kuinka kauan.—Pieni ruumissaatto—jokapäiväinen tapahtuma—oli kylliksi kykenevä kokoamaan katsojia katujen kulmat täyteen. Vaan kun »ylioppilaat menivät», joka tapahtui kerran vuodessa, niin kuka ei silloin olisi ollut katsomassa! Jokaisen, joka kynnelle kykeni, piti päästä näkemään. Voipa melkein sanoa, että isä jätti poikansa, poika isänsä, äiti tyttärensä ja tytär äitinsä, miniä anoppinsa ja anoppi miniänsä ja riensi kadulle, ja jos ei työnsä ollut »hirveän kiireellistä» liittyi saattojoukkoon. Näin oli kertynyt väkeä sanomaton paljous kaupungin tulliin.

—Mitä me nyt tässä seisomme ja tuhlaamme kallista aikaamme? tuumaili Jaakko, kun mekin, luunkerääjät, pysähdyimme katselemaan tätä menoa.— Eihän tuo ole mitään ulkomaan kummaa! Pojat, pannaan luut liikkeelle!

—Niin, ja pistetään mekin lauluksi! jatkoi Antti. Läksi luunkerääjäjoukko liikkeelle ja Antti alkoi laulaa:

Tämä kylä, hyvä kylä läpäjää kuin linna; kuule Lutku, se on totta, läpäjää kuin linna!

—Vaan onko tässä joukossa niin talonpoikaisia miehiä, jotka rupeaisivat pallille? keskeytti Jaakko laulun, nähdessään pallinlyöntiin sopivan paikan.

—On kyllä!—No minä ainakin.—Ja minä.—Minä myös. No, niin minäkin. Niin vastattiin joukosta. Luuvasut pantiin yhteen kokoon ja sitten järjestyttiin puolueisiin.

—Kuka panee pallinsa?

—Heikki.

—En minä pane. Minulla on uusi palli, se räökkäypi, tuumaili Heikki.

—Räökkäypi! kummasteli Jaakko. No olithan tuota sinäkin Heikki nuorena ollessasi niitä miehiä joka tiesit, ettei pallilla ole sielua!

Se tepsii. Heikki antoi pallinsa ja ruvettiin lyömään. Lyötiin kunnes palli hajosi.

—Pallilla ei ole sielua! tuumaili Heikkikin lyönnin innoissaan.

—Aivan oikein, korkia vääryys! lausui Jaakko. Lisää vielä, että se ei ole luja, joka ei pidä!

Vihdoin teki pallin hajoaminen lopun leikistämme ja lähdettiin sitten kotia, jossa luut pantiin kuivumaan johonkin päivänpuoleiselle katolle. Se oli ensimmäinen retkemme. Toisia retkiä teimme joka päivä parin viikon ajalla. Olipa silloin meillä koottuna aika röykkiö kuivatuita luita ja päätimme ne jo muuttaa rahaksi. Määrättiin aika, jolloin kokoonnuttaisiin Jaakon asuntoon, mistä sitten tavaramme kuljetettaisiin yhteisillä voimilla ostopaikkaan—kauppias Ursinille.

Jaakon asunto oli »köyhäinhuoneella», se oli muuan rakennus, minkä kaupunki oli vuokrannut köyhiensä asunnoksi. Samoin kuin muissakin huoneissa oli tässäkin, missä Jaakko äitineen ja veljineen oli majaa, suuri väen tungos asukkaista.

—Onpa täällä väkeä toista kouraa! tuumaili Antti.

—On sitä ja toista saadaan! arveli siihen Jaakko.—Melkein joka viikko tulee tänne uusia asukkaita.

—Eihän tänne enään sovi? arveli Antti Jaakolle.

—Hyvä sopu sijaa antaa, vastasi Jaakko.

Vaan miten lie tämän hyvän sovun laita ollut täällä? Muuan eukko toraili juuri toiselle, että hän suurella sängyn rottelollaan valtasi tilaa liian paljon. Puhuteltu rupesi vastustelemaan ja syttyi siitä kiivas sanasota, jossa eukot nyrkkiä puiden toisilleen antoivat sanan sanasta ja kaksi parhaasta. Pistätellen toisiaan joutuivat eukot alkuperäisestä asiastaan ja rupesivat »laulamaan toistensa kunniaa», soimailemaan toistensa entistä ja nykyistä elämää, tapoja, muotoa, tekoja ja hankkeita mitä karkeimmilla sanoilla.

—Niin Ursinin rouva kuin oletkin, pidän sinut kumminkin niin halpasena, etten viitsi sylkemättä päällesi katsoa. Enkä viitsi sinun kanssa enempi jankata, sillä hullu se on, joka vasikan kanssa kappia laukkaa! Pidä sinäkin suusi kiinni, ja pidä huoli lapsestasi, eläkä sitä tuossa vinguta! Niin lausui toinen eukko toiselle. Vaan kun toiseltakin puolelta tuli terävä pisto, niin eipä malttanut hän olla vaiti, vaan jankkasi yhä ja niin jatkui riita.

Tässä joukossa, jossa oli ruhaa, rampaa, sokiata, silmäpuolta, vanhaa, voimatonta ja kasvavaa sukupolvea, lapsia, ijältään yhdestä päivästä ylöspäin, ei todellakaan »kaikki yhtä tehneet», jotta siellä näki ja kuuli jos jotakin. Ken torueli, ken kiroili, ken siunaili, veisasi, rallatteli, itki, nauroi, muuan luki itse, toinen luetti lastaan, kuritti lastaan, pesi lastaan, nukutti lastaan, mikä lapsi huusi, mikä parkui, mikä remusi ilosta, juoksi toisten kanssa ympäri huonetta, mikä istui lattialla leikkimässä jonkun esineen kanssa, mikä ryömi vatsallaan, mikä teki taivalta kontaten, mikä jo seiso i tukea vasten ja soperteli siinä huvikseen, mikä horjuen otti ensimmäisiä askeleitaan omintakeisin, jota äitinsä hymyhuulin katseli. Hyvin se oli kirjavaa elämää.

Muutaman ikkunan luona sänkynsä laidalla istui Jaakon äiti, Korhos-leski. Mieheensä oli ollut suutari. Avioliittonsa ensi vuosina oli tämäkin vaimo saanut nauttia perheessään onnea mitä suloisinta. Toimeentulonsa oli hyvä ja tyytyväisyys, keskinäinen rakkaus ja rauha oli ainaisia asukkaita heidän hiljaisessa perheessään. Vaan mikä lie miehen pilannut, että hän rupesi ryyppimään ja tottui siitä vähitellen juomariksi. Silloin perheen asiat antautuivat toiselle tolalle. Toimeentulo alkoi käydä niukemmaksi ja niukemmaksi, kunnes puute aina ankarammin alkoi heitä ahdistella. Rakkauden ja sovinnon hyvillä sanoilla muistutti vaimo miestänsä. Mieheensä lupasi silloin heittää pois väkevän nauttimisen ja ruveta taas ahkerasti työskentelemään. Kotvanen vierikin aikaa silleen ja perheen asiat alkoivat olla entisessä tasapainossaan. Vaan eräänä iltana meni Korhonen muutaman toverinsa luo onnittelemaan häntä syntymäpäivänsä johdosta ja muuten tuumailemaan asioita. »Päivän sankari» tarjosi vierailleen—sillä siellä oli muitakin—lasin totia. Korhonen kieltäysi juomasta, vaan isäntä houkutteli häntä houkuttelemallakin—sillä useat pitävät isännän kunniana kun vieraat juovat.

—No yksi lasi, Korhonen, se ei vie sinne ei tänne! Etkö nyt tahdo juoda minun menestyksekseni? Ei syntymäpäiviä ole kuin kerran vuodessa.

Seuraus oli että Korhonen palasi kotiaan myöhään yöllä ja humalassa. Heikkous oli hänet tavannut, himonsa päässeet uudestaan valtaansa ja ne riehuivat entistä rajummin ja hän rupesi juomaan entistä enemmän ja joi kunnes vihdoin viinaan kuolikin. Vaimonsa ja kaksi lastaan jäi kamalimman kurjuuden omiksi. Leskeä pian sen jälkeen kohtasi se kova onnettomuus, että hän sai ankaran luukolotuksen jalkoihinsa, jotta hän ei nyt kyennyt liikkumaan kuin kainalosauvain avulla ja vähän niinkin. Ainoa ilo mikä vaimo paralla oli nautittavana oli lapsistaan, joitten hän huomasi rakastavan, tottelevan ehdottomasti ja koettavan palvella häntä vaivaista kaikella mahdollisella tavalla. Tuo hyväsydämyys, mikä lapsissaan ilmaantui, oli hänen omaa luontoaan, vaikka hän ei sitä itse huomannut. Jumalalle yksin

hän omisti kiitoksen. Jumalaan oli leski oppinut kovassa elämäkoulussa turvaamaan kaikessa yksinkertaisessa ja vilpittömässä uskossaan ja hänen haltuunsa hän rukouksissaan heitti lastensa tulevaisuudenkin. Vaan tunsikin hän syvää surua ajatellessaan, että lapsensa ovat vailla kaikkea maallista hyvyyttä. Hän luki sen vanhemmille rikokseksi, että he jättävät lapsensa maailmaan köyhyyden omina ja siten kurjuuden saaliiksi. Tämä kipeä tunto pani hänet suurimmalla ahkeruudella antamaan ja istuttamaan heihin henkensä hyvyyttä, sen mitä hänessä suinkin oli. Senpä tähden hän aina puheli heille opettavalla ja neuvovalla tavalla, selitti asioita kehittääkseen heidän ajatusvoimaansa. Huviksi taas kertoi hän heille satuja. Niinpä hän nytkin istuissaan siinä sänkynsä laidalla ja sukkaa kutoessaan jutteli nuoremman, nelivuotiaan poikansa kanssa, joka istui hänen edessään jakkaralla ja piteli kämmenillään sukkalankakerää.

»Mikä tämä?—Nykä, näkä.

Mikä tämä?—Nyys, nyys.

Mikä tämä?—Voipeukalo.

Missä voi?—Kissa söi.

Missä kissa?—Aitan alla.

Missä aitta?—Tuli poltti.

Missä tuli?—Vesi sammutti.

Missä vesi?—Härkä joi.

Missä härkä?—Kirves päässä.

Missä kirves?—Kannon päässä.

Missä kanto?—Karhu repi.

Missä karhu?—Mies tappoi.

Missä mies?—Mato pani.

Missä mato?—Kokko nokkas.

Missä kokko?—Kiitämässä, kaatamassa kahdeksan kaupungin lävitse, yhdeksän meren ylitse. Ken sille äänensä virkkaa, nippu, nappu sille niskaan, kippu kappu hälle kaulaan, suu sorohon, pää porohon, kokonansa kiven kolohon.»—

—Muistatko nyt vasta, kun minä kysyn sinulta? lausui äiti pojalleen. He alkoivat alusta ja missä poikansa ei muistanut opetti hän.

—Onko sitä, äiti, mitä ostoksia? Me menemme nyt luita viemään, niin minä toisin tullessani, tuumaili Jaakko äidilleen kun tämä oli lopettanut äskeisen juttelunsa poikansa kanssa.

—Ostoksia! Niinhän lapsi kulta kysyt, kuin olisit ison talon isäntä, lausui äitinsä nauraen. Enpä minä tiedä muita ostoksia kuin leipää jonkun viisinaulasen.

—Entäpä piimää?

—Niin, jos olisi sinulla rahaa!

—Ei ole niin rahasta rahaa, vaan onpa vankka koti! lausui Jaakko sanasutkauksiaan.

—Voi, Jaakko rakas, kuinka olet vielä huima! lausui äitinsä.

—Lähdetäänkö pojat lämsimään? virkkoi Jaakko meille ja lähdettiin siitä luon vientiin.

Kun saimme kaupat tehdyksi ja saalis pantiiu jakoon, niin oli kunkin meidän kourassamme rahaa kappaleesen toista markkaa, se oli meitä ilahuttava summa, koko iso raha!

—Kun kerran olen makuun päässyt, niin mieli tekee enemmän, arveli Jaakko.—Hankitaan itsellemme työtä, niin saamme panna kerjuuväsit kesäksi lepoon. Kyllä me kykenemme jo jotakin työtä tekemään. Muutamat pojat kuuluvat saavan lopulle pari markkaa päivältä.

—He ovatkin isompia ja vanhempia kuin me, vastasi Antti.

—No emmehän me niin paljon vaadikaan, kunhan saamme vähänkään.

Päätimme kotona käytyämme jälleen pian yhtyä ja etsiä työtä, jotta jo huomenna saisimme alkaa ansaitsemistamme. Ilomielin astuskelin kotiani kun oli semmoinen rahasumma kädessä ja toista toivossa, vaan iloni kävi rajattomaksi kun päästyäni kotia näin äitini pukeissaan liikkuvaksi huoneella. Toimessa ja tolkussa olin antaessani hänelle rahasaaliini ja kertoessani aikomuksemme. Häu kiitti yrittäväisyyttäni.

Olimme jo monesta paikasta käyneet etsimässä työtä, vaan turhaan. Seisoimme muutamassa kadun kulmassa tuumaillen, mistä nyt vielä koettaisimme. Seisoessamme siinä lähestyi meitä remuava koulu-

poikajoukko, joka ärsytteli »Vanhaa Aatamia». Tämä Vanha Aatami oli omituinen näöltään ja luonnoltaan. Vanhanpuoleinen mies, puujalka, oikeassa kädessä sauva, vasemmassa kannun vetoinen lakkinen törppö nuorasankoineen. Pukunaan oli nahkahousut, vanha repaleinen turkki, lakinreuhka päässä. Kasvonsa, samoin kuin vaatteensakin, olivat aina likaiset ja likakerroksen peitteenä oli useimmiten valkoinen kuori jauhosta. Hän näet ei niin isosti kerjällyt—ani harvoin kävi talossa pyytämässä leipää—vaan hän kuleksi myllyissä kokoilemassa jauhontölyjä, joita hän käytti ruoakseen, ja näillä retkillä sai hän vaatteensa ja kasvonsa jauhoon, huomioltaan oli hän äkeä ja kiukkuinen. Usein tapahtui, että ohitsensa kulkeva herra tahi rouva sai osakseen häneltä aika karkeita haukkumasanoja. »Rikkaista», »viisaista herroista» ja heidän »metkuistansa» puheli hän heille purkaen katkeruutta ja pilkkaa uhkuvia sanoja. Hämmästyksellä täytyi heidän kuunnella häntä, sillä hän tiesi asioita paljolta ja tarkalta—kumma kyllä. Minä en tunne tämän miehen elämän historiaa enemmältä, vaan se mahtaa olla hyvin synkkä ja täynnänsä kurjuutta, päättäen äkeydestään ja katkerasta vihastaan jota hän puski »onnenlapsille», »vallassäätyläisille».—Nyt siinä keskellä koulunuorisoparvea, mikä oli keräytynyt hänen ympärilleen ärsyttelemään häntä, sai hän purkaa sydäntään.

—Olette muka sivistyneitten lapsia ja käytte koulua, vaan tuommoisia koiranpenikoita te olette! Sinäkin! osotteli hän kepillään munatta poikaa.—Kyllä minä sinun isäsi tunnen takitilaan. Hän oli nimismiehenä, kiskoi ja kalmasi talonpoikia ihan iltikseen. Vaan osasipa hän olla notkeaselkäinen herrain edessä ja siinä pistettiin raha rintaan ja korotettiin korkeampaan virkaan. Nyt hän elää komeasti ja nauttii niitäkin rahoja, jotka hän kalmasi ollessaan erään alaikäisen lapsen holhojana.

Koetteli hän juosta kohti poikaa ja tavotella kepillään, vaan silloin pojat kävivät ärsyttelemisessään entistä kiihkeämmiksi.—Entä sinä! osotteli hän taas muuatta poikaa, joka oli nykässyt häntä turkin liepeestä.—Sinäkin olet sen viinaherran poika. Saipa isäsi muutamassa jutussa, joka olisi vienyt häneltä tavaran ja kunnian—pyyhkien vaan!— renkinsä tekemään väärän valan. Renki sittemmin menetti järkensä ja henkensä ja isäsi elää nyt rikkaana pohattana ja kunnioitettuna herrana. Tavotteli hän taas poikaa lyödäkseen häntä, vaan eipä onnistunut.—Sinunkin isälläsi, lausui hän muutamalle kolmannelle pojalle,—on puoli syltä kättä, toinen puoli kavaluutta. Olette kunniallisten ihmisten lapsia, jotka ärsyttelette kurjaa kerjäläistä! Kyllä teistäkin aika herroja tulee...

—Tulkaa pois! ei meillä ole enään aikaa tässä seistä, jos mieli työtä saada, tuumaili Jaakko meille. Noudatimme toverimme kehotusta ja läksimme jatkamaan työnetsimistämme. Turhaan saimme käydä vieläkin monessa talossa, vaan vihdoin viimeinkin onnistui. Työpaikan saimme kaupungin kaduilla, missä pantiin uutta kivitystä, ja työhömme saimme ryhtyä huomispäivänä.

* * * * *

Päivät kuluivat, viikot vierivät työskennellessämme kaupungin kaduilla. Mihinkään huvittelemiseen ei ollut meillä isosti aikaa, sillä aamulla varhain mentiin työhön ja illalla kun päästiin olimme siksi väsyneitä, että lepo oli parasta nautittavaa. Kaupungissa oli hiljainen elämä kuten tavallisesti kesäaikana. Ihmisiä ei näkynyt paljon kaduilla, he olivat kai piiloutuneet kesähelteeltä suojaan, kuka kunnekin. Ei ollut siis meidän huviksemme edes ohikulkeviakaan, joita olisimme saaneet tarkastella ja lausua heistä havainnoitamme hyviä, huonoja, isosti kummallisia, makeasti naurattavia tahi minkälaisia milloinkin olisivat olleet. Jokapäiväinen ohikulkija oli muuan kaupungin poliisi, joka teki sillä kadulla »virkamatkojaan». Hitain askelin hän kuleksi katua pitkin, vähän väliä seisahtui ja katseli eikö jotakin ilmestyisi, edes joku »hairahtunut» maalainenkaan, joka olisi korjattava »yhteiseen kotiin». Vaan ei kuulunut eikä näkynyt mitään, rauha oli maassa ja järjestyksenvalvoja jatkoi matkaansa. Pysähtyi hän joka päivä jonkun kerran työpaikallammekin puhellakseen ajan kuluksi muutaman sanan kivenlatojan kanssa. Kivenlatoja kysyi aina häneltä kuulumisia, vaan eipä hän tiennyt juuri mitään erinomaisempaa tapahtuneeksi »näin valoisana aikana». Tänä päivänä kertoi hän muitten tavallisten asiain joukossa, että »herrat olivat taas viime yönä tapelleet seurahuoneella kelpo lailla». Vaan mitään kummempaa ei hän tiennyt nytkään. Hän otti lakin päästään, pyyhki nenäliinallaan hikeä otsastaan ja lakin hikinauhasta ja läksi taas astumaan hiljalleen kädet selän takana. Niin vietti hänkin, samoin kuin mekin—kivenlatoja ja hänen kolme apulaistansa—herttaista kesää kaupungin kadulla.

Oli aika elokuussa kun eräänä aamuna kokoonnuiimme taaskin työpaikallemme, joka oli jo seurahuoneen kadulla. Aurinko oli päässyt kappaleen matkaa taivaan rannasta, vaan maa oli valkoisessa kuurassa ja ilma tuntui kolealta.

—Jokohan nyt tulee luistinjäätä ennenkuin koulupojatkaan kokoontuvat? arveli Antti.

—Vaan minä uskon, että tulevana talvena tulee niin kiire kerjuu, ettei joudu joka talossa käymäänkään! tuumaili Jaakko.

Kivenlatoja oli vaiti kuin ahven, puhalteli kynsiinsä ja latoi kiviä entistä kiireemmin. (Hän oli urakkamies.)

Kun muuraismätästä, jonka pinnalla kuleksii vaan muutamia muurahaisia vetämässä jotakin havun neulaa tahi muuta puuhaamassa, karhasee vähän, niin ilmestyy siihen pian vilisevä joukko. Meidänkin kaupungissamme syntyi tänään vilkas ihmisliike. Ihmisiä kulki kaikkialla. Kusta ne tulivat, kuhunka he menivät ja mitä heillä oli toimenaan milläkin, en tiedä, vaan tolkussaan he olivat. Yhtyi usein kaksi, kolme tahi useampiakin kävelemään yhdessä ja näki heitä joukossa seisovan katujen kulmissa.

—Mitähän varten ihmisiä nyt on niin paljon liikkeellä? kysyi Antti.

—Lämpimikseen ovat kävelemässä! arveli Jaakko

—Hyvää päivää! lausui muuan ohikulkeva mies kivenlatojalle.

—Eipä nyt taida olla hyvästä päivästä haaraa? vastasi siihen kivenlatoja.

—No, on se tosi toisakseen! arveli mies pysähtyen.—Kyllä nyt taisi tavata meitä kova aika.

—Taitamattakin, vastasi kivenlatoja.—Kyllä joutaa monelta hampaat naulaan tulevaksi talvea!

—Kyllä se niin on. Sanotaanpa että kova kaikkiin koskee, vaan Ursinpa kuuluu hykerrelleen kämmeniään hyvillä mielin ja kehuneen, että markkoja on satanut hänelle viime yönä, kun kuuli kuuraa olleen, kertoi mies.

—Kai hän tänä vuonna rikastuukin elonkaupallaan, lausui kivenlatoja työtä tehdessään yhtäläiseen.

Siinä ajoi juuri Ursinkin seurahuoneelle muutamien muitten herrojen kanssa.

Sivukulkevat kertoivat toisilleen hallan viimeyöllisistä töistä, kertoivat sen siellä ja sielläkin panneen potaatin maata myöten, pilanneen rukiin ja viottaneen ohran. Sukulaistalon rouva ja pormestarin rouva kulkivat siitä ja he valittivat toisilleen surullisella äänellä kylmän tuhoja kukkatarhoissaan. Sukulaistalon rouva kertoi oikein itkeneensä nähdessään kukkansa kuolleeksi.

Poliisikin kulki nyt nopeammin ja teki pysähdyksiä harvemmin. Vaan tapansa mukaan pysähtyi hän työpaikallamme.

—Onpa nyt kiire! lausui hän kivenlatojalle, kun tämä ei joutanut häntä huomaamaan.

—Kiire on! vastasi kivenlatoja keskeyttämättä työtään, eikä hän kysellyt tällä kertaa kuulumisia.

—En tiedä muuta, vaan kyllä ensi syksynä ja talvena on tekemistä varkaista, lausui hän ja läksi astumaan vasen käsi miekan kahvassa ja oikea heilumassa sivulla.

—Päivää! Se oli Mikko, joka nyt kulki sivu ja tervehti kivenlatojaa. Mikko oli havun- ja luudankauppias, vanha mies, vaan iloinen ja hyvällä tuulella aina. Koko kaupunki hänet tunsi ja hänkin tervehti jokaista, jonka hän tapasi, olipa se iso tahi pieni, köyhä tahi rikas. Jos häneltä jotakin kysyi vastasi hän useimmiten runomitassa tahi muuten sukkelasti. Lauloi hän myöskin koulupojille ja herroille rahan edestä, kun niin halusivat.

—Päivää, päivää! vastasi kivenlatoja Mikon tervehdykseen.—Mitäs kuuluu?

Mikko pysähtyi ja alkoi:

Kuule sa ukko utra, kiven kovan kolkuttaja: jop' on taisi tuho tulla, paha päivä päälle saaha, viljan vienyt kun on vilu, vienyt, syönyt syötävämme.

Pakkanen puhurin poika, kylmäkynsi, viluvarvas, otti ohran, katkoi kauran, ruumeniksi rukiin ruhtoi, poispa otti potaatinkin.

—No, Mikko mielevä mies! huusi Ursin, joka oli tullut seurahuoneelta ja hoiperteli nyt Mikon edessä.
—Mitä kuuluu, Mikko kettu?

—Takaa tuulee, karhu kuomaseni! vastasi Mikko. (Tunnettu asia oli että Ursinin alkuperäinen nimi oli Karhu.)

—Laulapa Mikko seinähirrestä viiden pennin edestä, sammalsi Ursin.

Mikko lauloi omituisella nuotilla:

Nyt on kumma virsi, kun on seinähirsi laulumme esine. Jos virkkoa se voisi viisaampi se oisi, kuin itse herra te.

Tokko lie Ursin ymmärtänyt Mikon laulua, sillä hän näytti olevan niin »iloissaan» viime hallayön

johdosta. Hän otti liivinsä taskusta kolme markan rahaa ja viskasi ne maahan Mikon eteen.

Ursin upia herra, humalainen, hurjapäinen markat maahan viskasutti, tengat kenttähän ketisti, kuni koiralle kipenen, Lukille on luupalasen; vaan kuitenkin kaikitenkin kiitos olkohon hänelle!

Niin pakisi Mikko ottaissaan rahat maasta ja läksi sitten kävelemään.

Joku viikko myöhemmin oli taas kova hallayö, joka korjasi loput viljasta, missä sitä oli vielä säilynyt tähän saakka. Vaan pian tämän jälkeen oli Ursinin talossa komiat kemut. Ne olivat muka »ensimmäiset pidot» nuorelle rouvalleen »omassa kodissaan». Hämmästyttävässä komeudessa ja ylöllisyydessä siellä kaupungin ylhäisö nautti iloa ja huvitusta. Vaan kadulla kulki ihmisiä, jotka kantoivat kotiinsa vasullisia jäkälää, muonavaraa talven varaksi. Alhaiso varustausi näin taisteluun nälkäkuolemaa vastaan.

* * * * *

Talven selkä oli jo katkennut—kuten sanotaan kun on päästy ohi Paavalinpäivän, »talvennavan»—vaan monen köyhänkin elämänlanka oli katkennut nälkäkuoleman iskusta. Ruoanpuute oli ankara.

Me elimme niinkuin märkä palaa. Jokapäiväinen leipämme, jonka hankkimiseksi äiti raukkamme työskenteli aina suuremman osan vuorokautta, oli sangen niukka, vaan juuri riittävä henkeä pitämään. Sukulaistalon rouva oli uudistanut tänäkin talvena entisen armolahjansa: saimme, sisareni ja minä, käydä taas kahdesti viikkoonsa siellä puolisella. Suutarinemäntä auttoi hänkin vähästään tuomalla aina vähän syötävää veljelleni, joka nyt oli sairasvuoteen omana. Tänäkin tuo hyväntahtoinen emäntä toi ruoaksi pienelle sairaalle, vaan hän oli niin huonona, ettei hänessä ollut minkään nauttijaa.

Sisareni ja minä lähdimme puoliselle. Samassa ovenavauksessa meidän kanssamme astui sukulaistalon keittiöön muuan kerjäläiseukkokin.

—Pyytäisin vähäkään ruokaa! alkoi hän rukoilla rouvaa, joka sattui olemaan keittiössä.—En moneen päivään ole saanut suuhun pantavaa, paitsi pientä palaa jäkäläleipää, jonka muuan hyväntahtoinen merimiehenleski antoi vähästäänkin minulle.—Antakaa hyvä rouva, kulta rouva minulle jotakaan, muutoin ma kuolen tuohon paikkaan!

—Anna tuolle eukolle, Liisa, vaan muille ei tarvitse antaa, jos joku tuleekin, ja parasta on, että otat avaimen keittiön ovesta, ettei niitä pääse sisään, lausui rouva.—Syököön hän yhdessä Marian ja Kallen kanssa.

Eukko hyvillä mielin lateli »kosti jumalia» ja »tuhansia kiitoksia» »kultarouvalle», »armolliselle rouvalle», joka »pelasti tässäkin muutaman köyhän kuolemasta nälkään».

Jos olikin minulla hyvä ruokahalu, niin kävi kumminkin ihmeekseni tuon uuden pöytäkumppanimme syönnin paljous. Sisareni ja minä yhteensä emme vetäneet hänelle syönnissä vertoja lähestulkoonkaan. Näyttipä siltä kuin hän tällä yhdellä syönnillä olisi tahtonut lihottaa nuo kuopalle laihtuneet poskensa ja luupuikoksi kuihtuneet sormensa.

—Kalle, kun olet syönyt, lausui rouva minulle,—niin mene kauppias Ursinille ja sano minulta rouvalle terveisiä, että hän olisi hyvä ja tulisi täällä käymään.

Lähtiessäni sanoin sisarelleni meneväni käymään samalla köyhäinhuoneella Jaakkoa tapaamassa. Matkallani tapasin Antinkin. Hän oli päässyt seurahuoneelle »juoksupojaksi». Äitinsä oli kuolo korjannut jo syystalvella. Pitkä hännystakki ja kuvernöörin vanhat saappaat eivät olleet enääh Antin palveluksessa, vaan uudet, somat vaatteet oli hänellä nyt yllään. Tuossa siistissä puvussaan vivahti Antti minusta herraspoikaan ja tunsinpa melkein ujoutta hänen edessään. Eikä hän nyt enään lauleskellut kadulla kuten ennen, eikä rakennellut riitaa kenenkään kanssa. Siivo poika oli hänestä tainnut tulla.

—Mitä sinä nyt hommaat? kysyin häneltä.

—Kantelen näitä ilmoituksia.

—Mitä ilmoituksia ne ovat?

—Siellä seurahuoneella on muuan laulukunta, useita naisia ja pari herraa—ruotsalaisia tahi mitä he lie—ja he pitävät laulantoa ja soitantoa joka ilta; heidän ilmoituksiaan nämä ovat.—Minne sinä olet menossa?

—Ursinille.

—No, meillä on siis sama matka?

—Vietkö sinä noita sinne!

—No, sinne toki, jos minnekään! Hän kun on melkein joka ilta siellä.

Palatessani Ursinilta näin portin pielessä istuvan muutaman kokoiseni kerjäläispojan. Hän oli uupunut siihen, eikä jaksanut kulkea enään minnekään. Minun kävi sääliksi häntä, vaan mitä taisin tehdä. Liekö häneltä puuttunut halua vaiko voimia vastaamaan puheeseeni, vaan ei hän virkannut juuri mitään kun kyselin häneltä. Siihen hän jäi, kun läksin astumaan köyhäinhuoneelle.

Täällä muutamassa sängyssä nukkui äskeinen pöytäkumppanini, hän oli nukahtanut—iäksi. Tekipä siellä muuan toinenkin eukko juuri loppua, vaan ei se tuntunut minusta niin oudolta kuin tuo äskeisen eukon kuolema. Ei ollut siitä kuin parisen tuntia aikaa kun hän kiitteli sukulaistalon rouvaa siitä, että hän oli pelastanut hänet kuolemasta nälkään!

Vaan Jaakko äitineen (Jaakon pienempi veli oli jo joulun aikana kuollut) ei ollutkaan nyt tavattavissani. Minne lienevät saaneet? Muutama päivä sitten kyllä tapasin heitä siellä. »Hän on kuollut», vastasi muuan, jolta kysyin Korhos-leskeä, vaan Jaakosta hänkään ei tiennyt mitään. Tuo miehekäs toverini oli siis teillä tietymättömillä, ja ikävällä kaipasin häntä. Niin olin mielistynyt häneen, jotta toivoin hänelle niin hyvää kohtaloa kuin lapsellinen mielikuvitukseni saattoi kuvailla.

Läksin astumaan kotia muistellen Jaakkoa.

—Tässähän sitä viime kesänä tehtiin työtä yhdessä, tuumailin mielessäni astuessani entisen työpaikkamme ohi. Vaan samassa ajoi poliisi—vanha tuttu—sivutseni issikalla, reessä äskeisen kerjäläispojan ruumis, jonka hän vei »korjuuseen».

Vanha Aatamikin astui siinä vastaani, naama ja vaatteet jauhossa ja törppönsä täynnä jauhon pölyä. Näkönsä oli entistään tuikeampi.

—Kyllä minä Karhun tunnen! murisi hän sivutsensa kulkevalle Ursinin patruunille.—Nytkin olet kiskonut Alatalolaiselta maan ja mannun vähäisestä velasta, jota hän ei kyennyt maksamaan sinulle katovuoden käsissä. Vaan etpä ole tietävinäksikään siitä palauksista, jonka appivainajasi teki kaupungin kassaan ollessaan sen hoitajana. Onko tämä sinun syöttilääsi? hän tavotteli kepillään Ursinin koiraa, joka haukkua ärhenteli häntä. Mutta Ursin ei ollut kuulevinaanakaan, vaan kiiruhti seurahuoneelle.

Vielä oli suutarinemäntä meillä minun kotia tullessani, ja olipa talonemäntäkin siellä. Vieraat, äitini ja sisareni, seisoivat veljeni vuoteen ääressä.

—Tallella lapsi taivaassa! lausui suutarinemäntä. Niin veljeni oli ruumiina, henkensä oli kiitännyt sielujen asuntoon.

—No, se lohdutus on minulla, että pois on hän päässyt nälän kynsistä, sillä eihän tiedä kuinka kovaksi tämä aika vielä voipi käydä, lausui äitini kyynelsilmin.

—Hyvää päivää! Se oli sukulaistalon piika.—Rouva pani minut tuomaan vähän syötävää pienelle pojallenne. Siinä on nisua ja mitä hänessä lie kaikkia, lausui hän tarjotessaan pientä myttyä.

—Kyllä nyt on rouva hiljastunut huudosta! virkkoi talonemäntä.

—Lausu rouvalle paljon kiitoksia hyväntahtoisuudesta ja sano terveisiä, että pienempi poikani ei tarvitse enään kenenkään apua! lausui äitini.—Hän on jo poissa näiltä mailta!

—No, siinä se nyt on! virkkoi sukkelakielinen piika.—Minä sanoinkin rouvalle, että eikö tuo lie jo kuollut!

—Olisi kai rouvalla ollut tilaisuutta tarjota apuaan ennenkin, jo ammoin sitte! tuumaili suutarinemäntä.

—No, johan minäkin olen monta kertaa ajatellut, että kummapa kun tuo rouva ei lähetä mitään tänne, vaikka on kuollut Marialta, että pieni poika on kipeänä! arveli piika.—Mikä tauti tällä on ollut? kysyi hän mennessään ruumiin luo.

Äitini selitti.

—Vai niin, lausui hän ja kävi ovea kohti.

—Ei, pitää sitä lähteä. Minulla on kiire; sinne meille tulee vieraita. Pitää käydä vielä ostamassa omenia ja sokurileipiä.

—No, mitkä pidot siellä nyt on? kysyi suutarinemäntä.

—Niitähän on muutamia rouvia yhtynyt pitämään semmoisia teekalaasia kukin vuoroon kotonansa, ja nyt on meidän rouvan vuoro pitää.—Voi, voi kun minä viivyn ja minulla on niin kiire. Rouva sanoi vielä lähtiessäni: »elä nyt vaan viivy viikkoa asiallasi». Kun se olisikin vaan yksi asia, niin hätäkö se sitten olisi, vaan kun pitää laukata kymmenissä paikoin, niin on sitä siinä juoksemista, ja silmänräpäyksessä pitäisi kaikki toimittaa, ja pitäisi olla yhtä aikaa kotona ja asioilla.—Hyvästi nyt!—Niin, minä saan viedä siis tämän mytyn takaisin ja sanoa ettei tämä kelvannut?

—Sano niin että se tuli ennen aikaansa kuin Kokki-Matin laskiainen! lausui talonemäntä ja rupesi sukkeluudelleen nauraa höklöttämään katsoa tiiroittaissaan vuoroon suutarinemäntään, vuoroon äitiini.

—Ethän vain sano ettei se kelvannut! Sano, että poikani on kuollut eikä siis tarvitse enään mitään namusia yhtä vähän kuin muutakaan, ja kiitä häntä puolestani hyväntahtoisuudestaan, lausui äitiini.

—Jaha! lausui piika ja läksi vihdoinkin.

Vieraamme, puheltuaan äitiini kanssa veljeni hautamisesta hetkisen, menivät kotiaan.

Kohta veljeni kuoltua jouduin sairasvuoteeseen ja vähän myöhemmin sisarenikin, vaan hän ei niin pitkälliseen kuin minä. Koko loppupalven olin minä vuoteessa ja vasta kevään tullessa aloin hiljakseen parata. Ei ollut äidillämme helpot päivät silloinkaan. Piti näet hänen ansaita rahaa ruokaan ja lääkkeisiin ja työnsä ohella vielä hoitaa meitä molempia. Vaan niin elää kituroittiin ajassa aina edelleen, päivästä päivään.

Aika oli jo kulunut keväälle. Nälkä heilutteli vielä kuolon kalpaansa, vaikka ei enään niin suurella voimalla. Heikommat olivat jo suurimmaksi osaksi kaatuneet, jällelle jääneet olivat niitä, joilla oli lujemmat voimat ja paremmat varat kestämään nälän ahdistusta ja tullut kevät elähytti nyt näitä toivolla paremmasta ajasta. Kukaan ei tiennyt viepikö halla tulevanakin kesänä kypsävän viljan, vaan tuskinpa sitä kukaan ajatteliakaan, ja taas toisakseen, sitä ihminen helpommin uskoo, mitä hartaimmin toivoo. Hyvää vuotta toivoeltiin kaikkein merkkein mukaan. Kevään lämpimyys ja kauneus oli läheisin toivon synnyttäjä. Kun on alku kaunis, odotetaan kiitettävää loppua!

Herttaisesti paistoi aurinko tänäänkin matalaan asuntoomme. Mielessäni tunsin iloa. Olin jo niin terve että kykenin olemaan vähän ylhäälläkin. Asetuin istumaan akkunan ääreen katsellakseni ulos. Äitiini oli viemässä ompelutöitään ja sisareni oli mennyt puoliselle sukulaistaloon. Yksinäni siis nyt istuskelin ja tähystelin ulos. Olisipa sopinut ulkona palliakin lyödä, sillä maa oli jo sulana ja ruoho vihantana! Mikko astui käykkäsi akkunan alitse luuta- ja havutakka seljässä. Olisipa ollut mukavaa kuulla hänen laulavan.—Kuka siellä seinään koputtelee?— Sokia Ollipa siinä tallustelee sahoineen ja kirveineen. Eipä ole kuolema uskaltanut lähestyä tuommoisilla aseilla varustettua miestä! Mutta kumma todellakin ettei nälkä ole saanut häntä saaliikseen. No, niinhän Jaakkokin sanoi kerran, ettei kaikkia yhtäaikaan hautaan lasketa.—Vaan missä lie se Jaakko? Eihän vaan hänkin lie kuollut samalla tavoin kuin se muuan kerjäläispoika!—Siinäkin viedään muuatta hautaan. Kukahan lie sekin ollut?

—Päivää! Se oli Antti, joka tuli luokseni. Hän oli aina tuon tuostakin pistäytynyt minun luonani.—Arvaapa ketä tuossa vietiin?

—En osaa arvata.

—Kivenlatojaa.

—Vai on hänkin kuollut!

—On.—Hän oli latomassa katua vielä tässä toissa päivänä, vaan sitten hän oli sairastunut.

—Kai ruoanpuutteesta ja paljosta työstä?

—En tiedä.

—Mistä sinä nyt tulet?

—Kävin meidän pufettineidin asialla, viemässä häneltä kirjeen kauppias Ursinille.—Ursinpa on antanut meidän pufettineidille kultakellon ja oikein komean rannerenkaan.—Kyllä siinä on poikaa, siinä Ursinissa! rupesi Antti kehumään.—Viime yönäkin juotti hän sampanjaa herroille— kuinka paljon lie juottanutkaan.—Tiedäthän sinä mitä sampanja on?

—Mistä minä tietäisin.

—Sitä maksaa kahdeksantoista markkaa pullo, lausui Antti selittääkseen siten, mitä sampanja on.—Minullekin antoi Ursin kymmenen markkaa juomarahaa, kun—vaan eipä sitä saanutkaan sanoa.

—Kun mitä?

—Niin ilman vain.—Konsuli Parkkinen on ottanut Annan, Kuppari-Kaisan tyttären, ottotyttäreksensä, muutti Antti puhettaan.

—Jo minä tiedän sen, äitini on kertonut siitä.—Sinulla taitaa olla hyvä olo siellä seurahuoneella?

—On minulla. Nämä vaatteet sain taas vasta. Kengät saan myös uudet, ne ovat jo tekeillä. Rouva sanoi, että kun täällä opin ihmisyyttä, niin voin sitten saada hyviä palveluspaikkoja. Ruotsia minulle puhutaan myötänsä, jotta oppisin, ja jo minä vähän osaankin.—Kyllä jo pitää lähteä. Hän kumarsi syvään ja lausui »atjöo»!

Paljon oli kerjäläis-Antti muuttunut!

Kohta Antin mentyä astui huoneeseen muuan mies. Hän oli minulle ihka outo, vaan kun hän tervehti minua sydämellisesti, välähti kuin salama aivoissani ajatus: isä. Äitini ja sisareni olivat joskus puhelleet isästä, josta minunkin päähäni painui tieto isän olemassa olostani, vaan kun en ollut nähnyt tai oikeammin muistanut nähneeni isääni, niin tuo tieto isästä pysyi hyvin haamumaisena ja hämäränä. Senpä vuoksi en koskaan ajatellut isää, vaan äitini oli kaikki kaikessa.

Isäni oli käsityöläinen ja oli harjoitellut ammattiansa hyvällä menestyksellä, vaan viina oli hänetkin villinnyt ja silloin työt ja tulot jääneet takapajulle. Mahdottomalta näytti hänestä korjata asiaansa täällä ja hän läksi kiertelemään »maailman rantoja» onnea ja hyvyyttä etsimään muualta. Tämä tapahtui minun ollessani aivan pieni.

—Tahdotko sinä leipää? kysyi hän, kun näki minun jyrskiskelevän muuatta luupalasta;—sitä tein enemmän huvia kuin tarpeen vuoksi.

—En tahdo, vastasin ja menin maata, sillä olin jo niin kauan istunut, että alkoi minua pyöryttää.

Sisareni tuli samassa kotia. Hän heti tunsu isän, alussa vähän ujosteli, vaan vastasi kumminkin hänen tervehdykseensä lapsellisella lämpöisyydellä. He rupesivat sitten vilkkaasti keskustelemaan. Sisar kertoi vaiheitamme, äidin tautivuoteen, veljen kuoleman, omansa ja minun sairastamisen ja ruoan puutteemme j.n.e. Minua raukasutti, jotta nukahdin ja heräsin vasta iltapuoleen. Äitini oli kotona ja vierainamme oli suutarinemäntä miehineen. He puhelivat isälleni uskosta. Suutarinemäntä varsinkin puheli paljon ja hartaudella. Hän kuvaili Jumalan suuruutta ja hänen rakkauttaan ihmiseen ja taas toiselta puolen ihmisen syntisyyttä. Sitten hän osotteli Jumalan lain ankaruutta ja rangaistusta sen rikkomisesta. Kysyi isältäni onko hän täyttänyt tämän lain. Sen jälkeen hän alkoi saarnata Jumalan evankeliumia, hänen armonsa runsautta ja suurta anteeksi antavaisuuttansa niille, jotka totisesti katuvat syntejään ja asettavat vilpittömän uskonsa häneen.

—Sinäkin olet kadonnut lammas, lausui hän isälleni, Jumala etsii sinua. Käännä pois harhatieltäsi. Tee parannus kun vielä armonaikaa on!

Isäni oli vaiti.

—Lähde nyt meidän kanssamme seuroihin, niin saat siellä kuulla enemmän Jumalan sanaa, lausui suutari itse.

Isäni lähtikin vieraittemme kanssa.

»Hänestä on tullut hihhuli», sanoivat jotkut isästani. »Hänestäkin on tullut uskovainen», sanoivat toiset. Nimitettäköönnpä millä nimellä tahansa sitä uskonlahkoa, johonka nyt isäni kuului, ja sanottakoonpa sen uskonperusteista mitä hyvänsä, vaan isäni inhosi viinaa, askaroitsi ahkerasti työssä ja rakasti hellästi perhettään.

Kohta tämän jälkeen pääsi isäni konsuli Parkkisen palvelukseen, sai hänen luonaan luottamusta vaativan tehtävän, ja siitä hyvänpuolisen palkan. Jokainen meistä oli työssä ansaitsemassa kesän aikana. Viljavuosikin tuli tänä suvena melkeinpä mainion hyvä, ihmisten toivo siis toteutui. Jos muutkin, niin mekin saatoimme, pelkäämättä nälkää, odottaa tulevaa talvea. Ilon ja onnellisuuden tunto oli meidän kaikkein sydämissämme. Vaan minä erittäinkin olin hyvilläni, kun kuulin isältäni että syksyllä saan alkaa käydä koulua.

Tähän aikaan kertomustani olen varrellani vähän venähtänyt ja ikäkuormaa on hartioillani muutamia vuosia enemmän. Siis pyöräytän menemään eräitä ajastajanrenkaita—ehkä noin puolikymmentä—niine hyvineen. Suo siis lukijani hyppäykseni anteeksi tämä kerta—ei ole pitkä aika toiseenkaan!

Kaupungissamme nyt tänä syksynä avausi kaksi korkeampaa opistoa, lyseoa, ovensa nuorisolle. Toinen jo vanhempi oli vieraskielinen ja valtion syöttiläs, toinen kansankielinen ja yksityisten perustama elää kinnaroi niistä penneistä ja markoista, joita sille yksityisten kansalaisten kädestä pirahteli. Vaan maamme täänaikaiset olot tunnet itsekin, lukijani. Miten onkin, niin pysytään vaan siinä luulossa, että kun kerran hallitus on kansan huoneenhallitsija, niin tottakai se täyttää kansan tahdon ja tarpeen ja katsoo sen parasta!

Niin, tuohon kansankieliseen opistoon tuli nyt oppilaita tulvaamalla. Papinpoikia, talonpoikain, mökkiläisten ja työmiesten lapsia ne olivat enimmäkseen. Joku korkeammankin virkamiehen poika oli joukossa samoin kuin joku—kerjäläinenkin. Tämä todistaa että opinhalu oli suuri ja kansankielinen opisto tarpeellinen. Vaan tätä todistettua totuutta ei oltu kuulevinaankaan eikä näkevinäänkään siellä missä »rattaat pyörii!»

Koulussa tapasin entisen kerjäläis- ja työtoverini Jaakonkin. Hänet oli enonsa, muutaman naapuripitäjän siltavouti ottanut elätettäväkseen katovuoden aikana. Siellä Jaakko kävi lukemassa pappilan neidin luona ja tämä huomattuaan Jaakolla olevan terävän järjen ja hyvän muistin rupesi puuhaamaan häntä kouluun.—Toveruutemme uudistui ja kolmanneksi liittyi meihin Antin sijaan Kauppilan Juuso, entinen pallinlyöntitoverini ja koulukumppanini alhaisemmassa opistossa. Juuso oli muutaman entisen hevosemiehen poika. Hänkin samoin kuin Jaakkokin eleli hyvin ihmisten avulla ja suurimpiin tarpeisiin sai hän holhoojaltaan aina jonkun pennin siitä vähäisestä omaisuudesta, mikä isävainajansa jälkeen jäi.

Vuosi vuodeltaan vieräi tavallisessa koulu-elämässä. Sen mukaan, kuin kohottiin luokalta luokalle, vanhennuttiin ja viisastuttiin. Oltiin jo hankailtu taaskin muuan kouluvuosi lähemmä loppuaan. Toukokuu oli menossa. Ken luki tavallisuutensa mukaan, ken taas istui entistään ahkerammin kirjainsa ääressä parantaakseen taitoaan toivossa päästä ylemmälle luokalle, ken heittäysi entistään laiskemmaksi, kun tiesi varmaan ettei hänellä ylentymisestä ole puhettakaan.

—Se kun olisi lupa! tuumailin aamulla, kun oli herttainen kevätpäivä ja luku tuntui kuivalta. Koppoin kirjat kainalooni ja läksin Jaakon ja Juuson luo, kouluun mennessäni, esittäökseni siellä että koeteltaisiin pyytää lupaa täksi päivää.

Jaakko ja Juuso asuivat nyt yhdessä muutamassa leipomatuovassa. Pää-asukkaana siinä oli eräs leipojavaimo ja hänen vuokralaisiaan taas olivat mainitut koulutoverini. Jaakko lukujensa ohessa teki pientä suutarintyötä raha-ansiookseen. Hän paikkaili ja puolipohjaili saappaita. Olkoon mainittu hänen kätevyytensä osotteeksi että hän oli tehnyt eräänä jouluaikana itselleen pieksusaappaat kokonaisuudessaan. Juuso oli oppinut siirappimällien teon ja niillä hän teki hyviä kauppoja. Kirjansitomatehdas oli heillä yhteinen. Siinä pantiin kansiä kirjoihin ja tehtiin kirjoitusvihkoja. Vaan se »kunnioitettava yleisö», jonka »suosioon ja palvelukseen» tämä »firma» Jakkko & Juuso sulkeutui, oli ainoastaan toveristo. Silleen he kumminkin noukkivat pennin ja toisen kokoon. Vaan kesäluvan aikana kulkivat he ulkotöissä, minkä missäänkin, ja kokosivat pääoman sekä rahassa että terveydessä.—

—Terve!

—Terve veikko! sanoi Lämsän Maija, kun koira jalkaan tarttui, oli Jaakon leikillinen vastaus. Hän pani juuri muuatta vasta sidottua kirjaa puristuksiin.

—Terve, terve, naapurini! joll'et tuota leikiksi katsoisi! vastasi Juuso. Hän kaateli valmistettua mälliainesta kääreihinsä.

—Eikö tahdota lupaa täksi päivää? kysyin.

—No ei tuo sen pahempi olisi! vastasi Jaakko.

—Eihän se hyvä pahaa tekisi, arveli Juusokin.—Olisi minullakin valmiita mällejä isonlainen varasto ja lupapäivinä niillä on hyvä menekki. Matti onkin jo taskussa. Noihin housurepaleihin meni semmoinen summa mynttiä, että mieltä karvastelee kun ajattelen!

—Vähinäpä nuo on minullakin rahat. Tokko lie monta vaskikolikkaa rahastossani ja huoneen vuokrakin pitäisi kohta maksaa, tuumaili Jaakko.

—Niin, ja minä olen velkaakin sinulle, kuinka suuressa palanksissa lienenkään? virkkoi Juuso.

—Eihän se monen markan velka ole.—Vuokraa housusi minulle syntisi kuitiksi!

—Paljain säärinkö minä sitten kulkisin?

—Pyydä emännältä lainaan joku vanha röjy!

—Olisipa se elämää, että minä röijy jalassa kulkisin ja sinä pöyhkeilisit minun housuissani.

—No, saisit sinä näitä minun housujani lainaan aina kun menisimme Parkkisen konsulille puoliselle, ettei tarvitsisi sinun röijyjalassa Annan vieressä istua.—Tehdäänkö kaupat?

—Kyllä muuten, vaan ei passaa!

—Ei se passa, ei se passa! Ku ei se passa, ni heittä pois ja otta uusi konsti! matkitteli Jaakko ottaessaan muutaman saappaan katseltavakseen. —Nuokin Rallen lopposet pitäisi saada paikatuuksi!— Ja kuule Juuso! milloin sinä alat sitoa Tolarin Latinan-kielioppia? Sillä kai on kiire.

Tolari, entinen pallinlyöntitoverini, oli maalarin poika ja siitä sai hän leikkinimekseen Tolarin.

—Kyllä minä heti koulusta päästyäni alan.

—Minullakin on puolipohjattavina hänen saappaansa. Jaakko otti muutamat anturat katseltavikseen. —Kyllä se on aika losusaapas, se samanen Tolari, kun noin pilalle on saappaansa kuluttanut! Missään hän silloinkin lienee laukannut, kun tuohon tuommoisen reijän on saanut, joka ammottaa kuin seitsemän leivän uuni? Tuota, tuota—suxen tuohta ja mäystintä! Kyllä se lupa olisi nyt tervetullut, kun tuota työnroskaa on niin kosolta. Voipa toki, jos se rehtori olisi niin kunnanpoika, jotta puhalluttaisi nyt luvan, niin minä kiittäisin häntä kirkossa ja paapattaisin papillekin.

—Kyllä hän on niin kinttara siitä luvasta, jotta ei sitä isosti liukia.—Tuossa on vieraalle lämmintäleipää! Juuso antoi minulle siirappimällin.

—Anna minullekin! tuumaili Jaakko.

—Ottaisitko, jos annettaisiin, söisitkö jos saisit!

—Ka, eihän se ole tuohesta minunkaan suuni!

—Pitänee tuota sinullekin antaa, muutoin ehkä itkun tirautat!—Mitä katsot?

—Katson että liekö kissan kinttu vai koirankäpälä, vaan voi kun on korea.

—Syöt sen, ennenkuin poikasi kyntää!

—Säästääkö malttaisin, enhän toki niin perso ole.

—Ettekö lähde jo kouluun? kysyin.

—Onko se jo kello niin paljon?—Katsopa Juuso sitä emännän kronomeetaria, tahi mikä pantenttkliivari se on!

—Seisoo kun potaatti!

—Parantajansapahan edessä seisonee!

—Sinähän sitä viimeksi olet kohennellut!

—Kuka sitä viimeksi liikutteli? Eikö hän, joka teki siihen tinasta uuden rataan?

—Vaan eikö hän siihen viimeksi satuttanut kättänsä, joka kiilaili sitä nahkapalalla?

—Sitten jälkeen olet sinä sitä senkin seitsemän kertaa karhonut, milloin tikulla milloin puukolla.

—Ainapa se on sen jälkeen käydä lunkkassut...

—Ja pari viikkoa edellä muitten ihmisten kelloista.

—Vaan sinä pyörittelet sitä ja nokittelet aina, niin se seisoo. Suuttuisin kai minäkin kellona mokomasta kohtelusta.

—En totta tosiaan ole koskenut siihen moneen päivään. Vaan sinähän sitä eilenkin pidit käsilläsi. Etkö muista, kun vielä aioit tehdä siitä perpetuum mobilen, ikiliikkujan, laittamalla siihen jonkinmoisen vesirataan?

—Minä luulen että kello kohta lyö, lausuin heille.

—Niinköhän? Minulla on vielä Ruotsinkielioppi Honkiojalla. Pitäisi sitäkin vähän silmätä ja pestä sitten silmänsä, lausui Jaakko ja alkoi toimeen.

—Eihän tuota ole vielä syötykään! virkkoi Juuso.

—Heitetään se työ huomiseksi!

—Elä heitä huomiseksi, mitä voi tänään tehdä!—Tahdotko, Jaakko, voitaleivän?

—Onko sinulla?

—Ei sitä ole, vaan saahan tuota tarjota!—Emäntä hoi! huusi Juuso emännälle, joka pani uunia lämpimään. Punnitkaapa meille viisi naulaa leipää!

—Häh! kysyi emäntä, sillä hän oli hyvin huonokuuloinen.

—Viisi naulaa leipää! uudisti Jaakko. Ja niinkuin tuulessa! jatkoi hän alemmalla äänellä.

—Häh?

—Niin että olisi vähän kiireenlainen, lausui Juuso.

—Omin ruokinneko te olettekin nyt? kysyin.

—Omin ruokimme ja ilman palkkaa! vastasi Jaakko.

—Siinä on, Jaakko, voitaleipä. Kierrä poskeesi, ei ole luita!

Kun vihdoin jouduimme kouluun, asetuttiin siellä jo rukouksiin.

—Huomenna on koululla lupa, julisti rehtori rukouksen pidettyään ja se oli meille hyvä sanoma.

—Hiljaan, hiljaan, komensi rehtori oppilaitaan, jotka olivat alkaneet hyvän sanoman kuultuaan sihahtella ilosta. Huomenna on nimittäin, jatkoi hän kun hiljaisuus oli palautettu, Juhana Vilhelmi Snellmannin syntymäpäivä, sen johdosta pitää koulumme huomenna juhlaa. Kymmenen aikana kokoonnutte kouluun. Joku opettajista pitää puheen Snellmannista ja laulukuntamme saa laulaa muutamia isänmaallisia lauluja.—Saatte mennä!

Kun koulutunteja ei ollut jälkeen puolisten, niin oli nyt hyvää aikaa ja ilma oli kaunis, niin tuumailtiin lähteä käymään erään toverimme kotona, joka oli kappaleen matkaa maaseudulle. Retkeen halulliset päättivät kokoontua koululle määrätyllä ajalla.

—Käydään mennessämme Jaakon ja Juuson luona, ja tahdotaan heitäkin mukaan. Samalla saamme ostaa siirappimällejä! Esittelijä oli »tohtorin Ralle», Rafael Kurtén, kaupunginlääkärin poika.

Ralle oli kömpinyt kyllä kolmanteen luokkaan saakka, vaan näyttipä siltä, että »päätänsä ei kestänyt» korkeammalle kohota. Paha merkki oli sekin, että hän Ahon Antin kanssa, joka nyt oli Ursinilla puotipoikana, kuleksi ryyppyretkillä. Muutoin oli hän vähän hidas ja tökerö ajatuksiltaan, vaan hyväsydäminen ja laupeanluontoinen. Rallen esitykseen suostuttiin.

—Sieltäpä tulee miestä kuin Aapon-Jussia! tuumaili Jaakko, joka juuri punoi pikilankaa, kun poikia alkoi valua tupaan.

—Onko sinulla Juuso valmiita siirappimällejä? kysyttiin.

—On kyllä, ostatteko?

—Tuo esiin!

Juuso toi rautaisen sangon, joka oli siirappimällejä enemmillään kuin puolillaan. Pojat tunkeusivat ympärille.

—No, niinhän te hulmuatte kuin susi puhteella! Juurikuin ette olisi näitä ennen nähneet! pakisi Juuso.

—Onko ne nyt niin makeita, että kielen suusta vievät? Niinhän sinä kehuit! virkkoi muuan.

—Maista veli, vaan maksakin!

—Anna minulle viiden pennin edestä!

—Minulle kymmenen!

—Anna minulle viidenkolmatta pennin edestä!

—Säästä minullekin markan edestä! Se oli Ralle. Eipä jäänyt paljon jällelle tavaraa Juusolle ja aina yhä

joku osti.

—Anna minulle yksi ilman edestä! pyysi joku.

—Kenkki on kuollut ja ilmanannista sakotetaan! vastasi Juuso.

—Anna minulle viidenpennin edestä velaksi!

—Mitä sitä tyhjää viisi penniä, eihän se ole paljon kymmenenkään!

—No anna sitten kymmenen pennin edestä!

—Kukapa sitä puumerkittä uskoisi?

—Etkö luota minuun?

—Eläpä Tolari kaada sitä vesisankoa! äyäsi Juuso.

—Kuulitko Juuso? kysyi velanhalullinen.

—Kuulin, kuulin, vaan lakkaavasi luulin!

—Etkö luota siis minuun?

—Luotanhan minä sinuun kuin pukki suuriin sarviinsa! Mitä sitä pitäisi luottaa?

—Siirappimällejä.

—Niin velaksi?

—No kun et tahdo antaa, niin elä!

—Elä häntä kalanhäntä suuhuni lennä! Tunteehan kamssukin leikin! Koetin vaan malttiasi. Niin viidentoistako pennin edestä? Siinä on ja saat yhden vielä kaupantekiäisiä!

—Minulta saat lainaan sen viisitoista penniä, niin voit Juusolle heti maksaa, tarjoili Ralle velanottajalle.

—Minulle se on sitä parempi, kuta pikemmin. Kyllä Ralle joutaa odottamaan vaikka viimeiseen Matin päivään, lausui Juuso.

—Niinhän te molitatte kuin seitsemänsataa ryssää! äyäsi Jaakko.—
Emäntäkinhän tuon kuulee!

—Hiljaa minun huoneessani, olkoon seinät kenen tahansa! huusi Juuso.

—Joko sinä, Jaakko, olet puolipohjannut minun saappaani? kysyi Tolari.

—En vielä vaan kohta—ja kohalla on pitkä häntä!—Eihän sinulla liene niin kovin kiirettä niillä?

—Eipä sillä ja sen vuoksi, vaan ilman kysäsin.

—Syltä sijaa suutarille! lausui Jaakko, vetäessään pitkää säiettä ja tøykkäsi tahallaan muuatta lähellä olevaa toveriaan.

—Eläpä tøyki isäntä vierastasi! lausui tämä.

—Minkä sille teen? Tiellä laiska riihessä! tiedäthän sen.

Syntyi suuri hälinä.

—Tuo Ralle kavalsi tuon vesikorvon kumoon, vaikka juuri pääsin kieltämästä Tolaria, lausui Juuso.

—Menkää nyt jo ulos minun huoneestani, tahi menen itse pellolle! huusi
Jaakko puoleksi pilalla toiseksi totuudessa.

Emäntä istui loukossa uunin takana neulomassa hametta, eikä huomannut koko onnettomuutta. Toverinsa pakottivat Rallen ensiksikin noutamaan korvolla kaivosta uutta vettä, muutoin he uhkasivat kertoa rehtorille, että »Kurtén kuleksii ihmisten asunnoissa ilkeyttään jakelemassa». Ralle suostui tähän uhkaukseen pelosta. Vaan yksinään hän ei voinut sitä tehdä ja hän pyysi avukseen äskeistä velkamiestään. Tämä suostui ehdolla että velka kuitataan ja lisäksi saa toisen mokoman rahaa. Kun muut toverit pitivät ehdot kohtuullisina, täytyi Rallenkin suostua. Kun vesikorvo oli noudettu, pakottivat toverinsa Rallen ilmoittamaan tuhotyönsä emännälle, muutoin tämä muka käypi kantelemassa rehtorille

ja he saavat sitten syyttömästi kärsiä. Ralle oli tottelevainen.

—Vesikorvo kaatui, lausui hän emännälle.

—Hääh?

—Vesikorvo kaatui.

—Kaaupuko? Nuoriherra laskee leikkiä! lausui emäntä ja nauroi tirkistellessään Rallea, vaskipuitteisten silmälasiansa ylitse. Eihän tää mikä kaapu ole, hame tästä tulee. Hän levitteli ompelustaan Rallen nähtäväksi.

Pojat nauroivat katketakseen, vaan Ralle seiso emännän edessä kuin suulle lyötynä. Vihdoin kumminkin sai hän monien selityskokeittensa perästä emännän äkkäämään, että jotakin oli tapahtunut ovensuussa. Kun vesiverkko oli täynnä vettä, ei emäntä tahtonut heti tajuta asian laitaa. Vaan pääsihän selville kun Ralle näytti ja selitti miten hän ei muuta kuin seiso siinä korvon vieressä, niin se itsestään kaatui. Emäntä mieli yhtä ja toista murisemaan »mokomille husaareille», vaan kun Ralle tovereinsa käskystä antoi hänelle rahaa hyvikkeeksi vaivainsa näöstä veden kuivuussa, niin silloin hän alkoi syyttää jalkaa, mikä oli korvon alla, honteloksi ja vaapperaksi.

Kun tämä asia oli saatu korvatuksi, rupesivat pojat tuumimaan lähdöstä.

—Lähde Jaakko mukaan! kehotti joku.

—En jouda. Aika kuluu ja kiiret kasvaa.

—Milloin sitä sinäkin joudat?—et koskaan!

—Silloin, kun on viikko pyhiä ja tynnyri voita!

—Juuso, sinä ainakin lähdet?

—Ei junnahdakaan, sanoi Kelkan Matti.

—No, jos mies olet!

—No, tässä on miestä kuin merenmujetta, vaan ei sittenkään!

—Ei todellakaan meillä sovi lähteä nyt. Meillä on lauluharjoituksia jälkeempuolisten, emmekä ole vielä puolisella käyneet, ja monta muuta syytä, selitteli Jaakko. Jos meillä olisi aikaa kuin teillä, eikä kiireestä puhetta mitään, niin lähtisimme mielellämmekin.

—Syödään puolinen siellä maalla, esitteli Ralle.

—Tämmöistä joukkoa ei syötetäkään viidellä leivällä ja kahdella kalalla! virkkoi Juuso.

—Kyllä minä maksan teidän edestänne, lupaili Ralle Jaakolle ja Juusolle.

—Ei, miehet, rakkaat veljet, käytä nyt lähtö. Kun jätätte huomiseen, niin ehkä silloin on aikaa! selitteli yhä Jaakko.

Tuumailtiin, tuumailtiin. Päätettiin kumminkin lähteä tänään, huomenna sitten jonnekin muuante.

—No lähdetään heti!

—Aivan oikein. Talo työlle, vieras tielle! lausui Jaakko.

—Saatte mennä, sanoi Maalperi köyhille! virkkoi Juuso.—Käykää talossa—vaan omin konttinne!

Matkamme kulki Ursinin maatilán ohitse. Missä ennen Ahon mökki pienine viljavainioineen sijaitsi, siinä kohosi kohti korkeuksia uhkea huvila, jonka ympärillä rehotti kaunis puutarha. Sievä sannoitettu tie vei petäjikköön, muutaman suuren kiven luo—saman kiven, jonka kupeella Aho vainaja vietti kerran yönsä mieli vaipuneena katkeraan suruun. Kiven ympäristö oli kaunistettu kaikella mahdollisella tavalla. Metsä, mikä luonnostaan oli kaunis, oli siivottu, komeita pöytiä ja istuimia asetettu kiven ympärille ja kiven päällekin, jonka päälle oli laatta.—Palvelusväkeä liikkui kartanolla ja kaikilla näytti olevan sanomattoman kiire. Niin siellä valmisteltiin pitoja. Ursin oli saanut »komesrootiksi» nimityksen ja sen johdosta piti hän nyt komeat pidot.

Matkamme perille päästyämme söimme puolisen, löimme pallia, joimme kahvia ja pidimme puheita kuka mistäkin. Joku piti kauniin puheen rakkaudesta. Hän osotteli, kuinka se on kannus kiihottamaan

koulupoikaa ahkeraan työhön, kuinka se on tuikuttava valopiste koulupojan yksitoikkoisessa elämässä, kuinka se irrottaa koulupojan ajatukset kielioppein kuivista säännöistä ja kohottaa ne kiittämään ylevämpiin asioihin.—Kenen sydän, lausui puhuja, ei innosta ja salaisesta ilosta sykähtelisi ja huulet värähtelisi hienossa hymyssä kun istuessaan koulun tomuisilla penkeillä—vaikka osaamatta läksyjäänkin—äkkiä juolahtaisi henttunsa mieleen?—Tuotiin kahvia ja puhuja esitti silloin Amarin maljan ja se juotiin kahvissa.

—Sepä oli kaunis puhe! arveli Ralle minulle ja minä myönsin.

Eräs toinen puhuja lausui »yleviä sanoja lämpöisessä muodossa» Rallen merino-sukuisesta pässistä, joka hiljakkoin oli vaipunut kuoleman uneen. Jalo vainaja oli eläissään—kerto i puhuja—antanut monta hupaista hetkeä ja paljon mieltä ylentävää nautintoa omistajalleen vetäessään häntä kaupungin kaduilla. Puhuja kääntyi lopussa eläimen omistajaan, kiittäen hänen neroaan, malttavaisuuttaan, aikansa ja vaivainsa uhrausta opettaessaan elikkoansa, pässiä, hevoseksi.

—En minä oikein pitänyt tuosta puheesta! virkkoi Ralle taas minulle.

—Ole vaiti! Kiitettiinhän siinä sinua!

—Vaan miksi ne nauroivat?

—Nauroivathan ne kun rakkaudestakin puhuttiin.

Ralle selitteli sitten minulle, että huomenna on hänen sisarensa syntymäpäivä, ja että hän kutsuu tovereitaan ja muutamia poikiakin luokseen.

—Hän käski minun kutsua sinua. Jaakko ja Juusokin tulevat, heidät kutsuu sisareni itse kun he tulevat huomenna puolisolalle meille.

Minä kiitin tietysti, vaan päästyäni hänestä ilmoitin asian muille— hiljaan.

—Ralle! huusi muuan joukosta. Huutaja oli erään papin poika, aika velikulta hänkin.—Menepä tuonne toisiin huoneisiin, meillä on sinusta vähän haastelemista!

Rallen täytyi totella.

—Hiljaan! huusi äskeinen poika ja joukko asettui.—Pojat! alkoi hän.— Huomenna on Rallen sisaren syntymäpäivä ja siellä tulee kuulemma pienet pirakat, joihin muutamia meistä on kutsuttu. Vaan meidänkin pitäisi päästä osalliseksi ja siihen on nyt keksittävä keino. Minä olen äkännyt erään tempun. Esittelen sen tässä, jos se sitten hyväksytään. Hommataan serenaadit! Sitten tulee tietysti kutsut serenaadin pitäjille.— Hyväksytäänkö?

—Yksimielisesti!

—No. Vaan ettei Ralle saisi tietää aikeestamme, pitää meidän laittaa, että hän uskoisi asian koskeneen yksinomaan häntä. Siihenkin olen keksinyt keinon. Hänellä on uudet saappaat ja niiden johdosta onnittelemme häntä...

—Hyvä, hyvä!

—Hiljaan!—Minä pidän puheen hänelle ja sitten nostamme häntä eläköön! huutaen.

Ralle käskettiin sisään, toveristo nousi seisomaan, puhuja oli ottanut vakavan ja juhlallisen muodon.

—On hetkiä ihmiselämässä, alkoi puhuja, jotka saattavat ihmisen mielen pois jokapäiväisestä hyörinästä ja pyörinästä korkeampiin asioihin, jotka saattavat ajatuksen lentämään tulevaisuuteen, muiston johtamaan menneisiin. Semmoisia hetkiä on esim. syntymäpäivä. Silloin, ihminen kun lopettaa muutaman renkaan ikävitjastaan ja alottaa taas uutta, katsahtaa hän entisyyttä ja kuvailee tulevaisuutta. Vaan semmoisia hetkiä on myös kun pukee ylleen uuden puvun. Muistuttaahan sekin hetki ihmiselle elämästään, sen muutoksista, kun heittää yltään vanhan ja pukee uuden. Sinullakin Ralle on uudet saappaat, sievät ja somat. Varmaan ne ovat tuoneet mieleesi uutta intoa. Toveristo toivoo sinulle onnea ja menestystä uusissa saappaissasi.—Toveristo toivoo että sinä, joka jo olet kaksi pitkää vuotta urhoollisesti taistellut ja ponnistellut otsasi hiessä kolmannella luokalla, pysyt yhä edelleen samalla kestäväisyydellä ja samalla innolla koetat murtaa vastuksia. Eläköön!

Pojat tarttuivat kiinni Ralleen ja hän lensi korkealle ja kovasti raikui eläköön.

Ralle kiitti puhujaa sydämellisesti puheesta. Puhuja taas pyysi anteeksi puheensa huonoutta, kun se oli niin valmistamaton. Vaan minulle sanoi Ralle kehottavansa sisartaan kutsumaan kaikki nämät pojat ja kaikessa tapauksessa puheenjohtajan ainakin pitoihin.

Ilta kului myöhäselle, ennenkuin palasimme kotia. Komesrooti Ursinin huvilassa oli ilo ylimmällä.

Sisällä soittokunta soitteli ja nuoriso tanssi. Puutarhassa käveli neitosia—koreita kuin kedon kukkaset ja niin lipakan näköisinä puhelivat ja naureskelivat vieressään keikailevan herran kanssa. He olivat viilyttelemässä.—Kiven luota kuului kovaa melua. Ahon Antti kantoi sinne juomisvaroja herroille, jotka olivat asettuneet sinne »nauttimaan luonnon helmassa». Kaksi herraa siellä tuki käsikynkästä kolmatta, joka piti puhetta. »—että—että—me—että me saisimme— että me saamme—että me saamme—me toivomme, että—toivomme, että on tuleva—että pian on tuleva—nimittäin se aika, että me—että me saamme—tässä samalla—samalla sijalla—paikalla iloita ja huutaa, että eläköön Ursin!—Me toivomme ja siis—eläköön—eläköön komesrooti Ursin —eläköön!» Sitten jokainen avasi suunsa ja huusi avuksi puhujalle, vaan sitten jokainen ryyppäsi. Sitten taas jokainen kilisti laseja toistensa kanssa ja sitten jokainen taas ryyppäsi. Vaan puheenpitäjä asetettiin istumaan tuolille ja hänelle vaihdettiin tyhjän lasin sijaan täysinäinen ja jotkut tulivat hänen kanssaan kilistelemään ja sitten ne ryyppäsivät, jotka kilistelivät. Me katselimme tätä menoa vähän aikaa ja Tolari sanoi: »siellä molemmat lasit keikkuu kumpasenkin kerran!»

* * * * *

Seuraavana päivänä iltapuolella olimme syntymäpäivillä. Eiliset toverit olivat saaneet kutsut. Ei ole varmaa tietoa tuliko kutsut serenaadin pidosta vai Rallen kehotuksestako—ehkä kaha kummastakin!

Menin Jaakon ja Juuson luo, sieltä mennäkseni heidän kanssaan kutsuihin.

—Kylläpä tämä takki ei juuri näytä olevan eilisen päiväisiä! tuumaili Jaakko.—Eipä ilkiäisi mokomaa selkäänsä vetää, vaan eihän auta tarpeessa, täytyy tätikin naida kun ei muuta muijaa satu.

—Sinne taitaa tulla naisia, joita ei uskalla puhutella kuin kissan selästä! arveli Juuso.

—Se heitä puhuttelemaan isosti rupesi pakkelehtamaan! Kun olisi tuo meidän emäntämme siellä, niin hänen kanssaan tarinoisin koko sillan.

—Loukko-Jussina minä aion olla.

—En menisi koko pitoihin, jollen olisi heidän armolaisensa!

—Samat sanat, vaikka vähän hiljempaa!

—Ehkäpä siellä on hyvinkin hupaisa olla! lausuin minä.

Menimme kutsuihin.

* * * * *

Taas pieni hyppäys!

Huomenna lähdemme Helsinkiin »kolkuttelemaan akatemian ovea»—kuten rehtori lausui kaikenmoisilla vertauksilla täytetyssä päästöpuheessaan. Niistä tovereistamme, jotka olivat luokkakumppaneita ensi luokalla, oli paljon karissut pois, että meitä oli jälellä vaan: Jaakko, Juuso, tuo ennen mainittu papinpoika, joka piti kerran puheen Rallelle uusien saappaiden johdosta, kolme talonpojan poikaa, minä, muuan mökkiläisen poika ja Tolari. Muut olivat hajautuneet monella tavalla. Muutamat olivat jääneet jälelle, mikä milläkin luokalla. Eräs papinpoika oli erotettu huonon käytöksensä takia, pari kolme korkean virkamiehen poikaa saanut eronsa, kun heissä ei ollut kuntoa kaksi vuotta istuttuaan samalla luokalla kohoamaan ylemmäs (niitten joukossa oli Ralle). Jonkun taas täytyi erota varojen puutteessa, jonkun sieppasi kuolema saaliikseen.—

Meillä oli puuhaa ja tointa, kuten ainakin matkaan lähtevillä, hyvästillä käynneistä ja matkakompeitten laitosta.

Menin suutarin emännän asuntoon heittääkseni hyvästi hänelle, miehelleen ja tyttärelleen. Emäntä toivotti onnea ja puhui paljon, neuvoen ahkeraan työhön vastakin edes. Käski pitämään Jumalaa aina silmien edessä.

—Jumalalta kaikki hyvyys tulee, sanoi hän. Sitten kävin hyvästi heittäessä talonemännälle, jonka luona ennen asuttiin.

—Pappiko teistä tulee? kysyi emäntä.

—En tiedä vielä.

—Olisihan tuota mukava nähdä teitäkin pöntössä! lausui emäntä naurusuin.—Vaan eihän se

tohtorinkaan virka ole huonompia?

—Ei suinkaan!

—Vaan siihen taitaa keretä palan purasta, ennenkuin on kaikki reklementit päässä? arveli emäntä.

—Onhan sitä tohtoriksi paljon lukemista, vakuutin. No hyvästi ja kiitoksia paljon kaikesta osottamastanne hyvyydestä!

—Ei kiittämistä!—Hyvästi, hyvästi! Onnea ja menestystä vain lausui emäntä ja kätellessämme pyyhki jo vasemman kätensä käsiselällä kyyneleitä silmistään. Hän itki! Tuskinpa olisi hän itse osannut selittää tunteitaan. Vaan minä käsitin että nuo kyyneleensä osottivat vilpittömimmän ilon tunteita hyvästä menestyksestäni tähän saakka ja sydämellisimmän toivotuksen tunteita hyvin käymään vastakin edes. Vielä kerran puristin hänen kättään, kiitin hyväsydämyyttään ja läksin, mieleni liikutuksissaan.

Menin sukulaistaloon. Siellä rouva sanoi, ettei hänellä nyt sattunut olemaan aikaa, jotta olisi joutanut tarjoamaan viinilasiakaan. Komesrooti Ursinin sanoi juuri olevan lähdössä matkalle (huvimatkalles!) Ruotsiin, Sveitsiin—ja minne kaikkialle hän luetteli—niin piti hänen mennä sinne. Siis ei muuta kuin pistettiin kättä ja erottiin.

—hei jaskutu hulivili laulelen, että...—

—No, Kalle totta toisen kerran! Päivää!

Se oli Antti, joka sattui vastaani sukulaistalon portilla.

—Päivää, päivää, Antti! No, mitä sinä laulelet? kysyin.

—Minä juon ja laulan, että:

Markan se maksaa vinkkeliviina, tisleeristä ei moni tiedä; liköörillä on liika taksa, kun kolme markkaa putelli maksaa!

—Sinä olet päissäsi!

—No, näissä häissä pitää olla päissään!

—Miten sinun elämäsi on tuommoiseksi mennyt?

—Että kunko:

juon ja laulan meuhaan ja pauhaan ja juon?

—Niinpä niin.

—Siihen pitäisi pitkältä tarinoida. Vaan kun sanon, että olen ollut susiteetissä pikenttinä ja Ursinilla puotipoikana, niin arvaa päälle, tekopaikka ja muu! Vaan joko sinä olet ylioppilas?—Tuossa on Jaakkokin. Onko hänkin ylioppilas?

—Ei vielä, vaan kohta tullaan.

—Päivää, Antti! Mitä kuuluu? lausui Jaakko.

—Päivä on puolessa, nälkä on suolessa!—ja sitten: putelli viinaa, kattila kahvia, tallatarallaa!

Jaakko ja minä katselimme toisiimme ja Antti seisoi hetkisen äänetönnä pää vaipuneena alas.

—Niin—kohtako teistä tulee ylioppilaita? kysyi vihdoon Antti.

—Kohta, vastasimme.

—Ylioppilaita entisistä kerjuutovereistani! lausui hän mietiskellen.

—Niin, ken kulkee lankaa myöten, kerran keksii keränkin! virkkoi Jaakko.

—Oikein puheltu ja viisaasti haasteltu. Minäkin olen kulkenut lankaa myöten ja olen keksinyt kerän. Minä olen nyt patajuoppo, joksi olen oppinut maistelemalla herrain sampanjalasin pohjia ja ollessani Ursinin puotipoikana.—Nyt minä olen kurja kelvotoin!—Antti vaipui surumielisyyteen, vaan hetkisen perästä hän taas lausui: te menette oikialle, minä menen vasemmalle—hyvästi siis!

—Me menemme huomenna Helsinkiin, jotta tiesi milloin tapaamme toisiamme, lausui Jaakko, etkö tahdo käydä luonamme tänään?

—En, en.

—Me eroamme siis nyt? lausui Jaakko.

—Niin niin; ja:

Kun eronhetken kellot soi,
ken kyneleittä olla voi.

»No onnet vain! sanoi Eskelini», lausui Antti kätellessään. »Soov söt, tröm kot ja klömm inte port!» Hän läksi kävelemään ja alkoi laulaa:

Amerikasta valkoinen näky, hettuma hejei valkoinen näky se tuikuttaa kuin tähti ja
tuikuttaa kuin tähti.

Kohta Antin erottua tapasimme Annan. Hän oli opettajattarena kansankielisessä tyttökoulussa, mikä hiljakkoin oli perustettu kaupunkiimme—sekin yksityisten kansalaisten varoilla. Kulkeissamme Annan kanssa puhelimme »kuluneista päivistä», muistelimme lapsuuden aikoja, jolloin vasu kainalossa kulimme talosta taloon.—

Nyt oli meidän lähtöpäivämme. Kävin Jaakon ja Juuson asunnossa. Jaakko paikkaili ja puhdisteli »Helsinki-aappaitaan» ja Juuso piti emännän kanssa laskua asunnosta.

—Emäntä kysyy, Jaakko, etkö sinä ottanut mitään ruojustensa paikkaamisesta, lausui Juuso.

—Enhän minä ennenkään ole ottanut, huusi Jaakko emännälle.

—Vaan enhän minä ilman edestä tahdo, lausui emäntä.

—Olettehan tekin monta kertaa antanut lämmintäleipää meille.—Ollaan kuitit! haasteli Jaakko.

—No kiitoksia vaan!—Minä panen teille paperiin vähän siirappimällejä evääksi, tuumaili emäntä, jolle Juuso oli taitonsa jättänyt perinnöksi.

—Auta miestä mäessä! lausui Jaakko minulle. Tee joutessasi minulle pienen pieni pikilanka.

Toimiessani astui sisään Parkkisen konsulin piika. Hän toi kaksi kukkakimppua, toisen Jaakolle ja toisen Juusolle, sekä kirjeen. Juuso avasi sen ja luki ääneen:

Palakoon rinnassanne lemmentulta, palakoon isänmaallenne! palakoon siks' kuin
sammuttaa sen multa, kun ruusut peittää hautanne!

Se itsekästä hetken innostusta, mink' aika syö, ei olla saa, vaan puhtahinta sielun
harrastusta, vakaata hengen toimintaa!

Se oli Annalta.—

Seisoimme kaupungin tullissa ja heitimme hyvästiä koulutovereillemme, jotka olivat saattaneet meitä laululla läpi kaupungin. Muistin että toistakymmentä vuotta sitten seisoimme luvvasut kainalossa katselemassa, kun »ylioppilaat menivät». Hyvästiä heitettyämme nousimme kärryihin ja eläköön-huutojen raikuessa toverijoukosta läksimme ajamaan kiitävää vauhtia. Vaan jonkun matkan maantien vieressä seisoivat Antti, heilutti hattuaan ja huusi: »eläkööt!»

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LAPSUUTENI MUISTOJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may

be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the

second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses.

Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.